

Anu Jylänki

**KÄSIKIRJAN LAATIMINEN HAILUODON VANHAAN
LUOTSIASEMAAN MAJOITTUVILLE**

**Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Matkailun koulutusohjelma
Joulukuu 2012**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Ylivieska	Aika Joulukuu 2012	Tekijä/tekijät Anu Jylänki
Koulutusohjelma Matkailun koulutusohjelma		
Työn nimi KÄSIKIRJAN LAATIMINEN HAILUODON VANHAAN LUOTSIASEMAAN MAJOITTUVILLE		
Työn ohjaajat Eija Huotari		Sivumäärä 42 + 1
Työelämäohjaaja Hailuodon kunta, Minna Sipola		
<p>Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana on ollut Hailuodon kunta. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena työnä ja se koostui kahdesta erillisestä osasta: majoittujan käsikirjasta ja raporttiosuudesta. Opinnäytetyön teoriaosuus sisältää tietoa käsikirjan kirjoittamisesta, visuaalisesta suunnittelusta, matkailumarkkinoinnista, toiminnallisesta opinnäytetyöstä sekä Hailuodon matkailusta ja vanhasta luotsiasemasta.</p> <p>Majoittujan käsikirja toteutettiin Hailuodon matkailuneuvonnan tarpeisiin palvelemaan vanhan luotsiaseman tiloihin majoittuvia matkustajia. Tilat avattiin kesällä 2012 matkailijoiden käyttöön eikä matkailuneuvonnalla ollut vielä ohjeistusta majoittujille. Käsikirjan tavoitteena oli antaa majoittujalle käytännön tietoa tiloista ja alueesta sekä tuoda matkailuun pala kulttuurihistoriaa. Käsikirjan sisältö koostui majoittujan käytännön tiedoista, matkailijan palveluista, nähtävyyksistä, Hailuodon perustiedoista sekä alueen kulttuurihistoriasta ja luonnosta. Käsikirjaan onnistuttiin saamaan kattava tietopaketti matkailijaa varten.</p> <p>Käsikirja on liitteenä tässä opinnäytetyössä.</p>		

Asiasanat

kulttuurihistoria, käsikirjan kirjoittaminen, matkailumarkkinointi, toiminnallinen opinnäytetyö, visuaalinen suunnittelu

ABSTRACT

CENTRIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES	Date December 2012	Author Anu Jylänki
Degree programme Degree Programme of Travel and Tourism		
Name of thesis DRAWING UP A GUIDE BOOK FOR TOURISTS ACCOMMODATING IN THE OLD PILOT STATION OF HAILUOTO		
Instructor Eija Huotari		Pages 42 + 1
Supervisor Hailuoto Municipality, Minna Sipola		
<p>This thesis consisted of two different parts: the first one was a guide book for travelers and the second one was the theoretical part. The thesis was functional and it was commissioned by Hailuoto Municipality. The theoretical part includes information about writing a guide book, visual design, tourism marketing, a functional thesis, and about the old pilot station and tourism in Hailuoto.</p> <p>The purpose of this thesis was to design and create a guide book for travelers. A guide book was made to Hailuoto Tourist office to serve guests accommodating in the old pilot station. The accommodation premises were opened in the summer 2012 and there was no guidance for travelers. The target of this guide was to give information of practical things as well as on the cultural history in the area.</p> <p>A guide book included important information to travelers, it told about the cultural history and the nature of Hailuoto and old pilot station. It also contained information on tourist services, activities and attractions.</p> <p>A guide book is attached to this thesis.</p>		

<p>Key words cultural history, functional thesis, guide book, tourism marketing, visual design</p>

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Attraktio	Kohteen vetovoima
Graafinen kuvio	Tuotos, joka on havainnollistettu kuvion tai piirroksen avulla.
Identiteetti	Henkilöllisyys
Infrastruktuuuri	Perusrakenne
Kuntastrategia	Suunnitelma pitkälle aikavälille.
Luotsi	Opas
Majakka	Tavanomaisesti tornimainen rakennus, joka on varustettu ääni- valo- tai radiosuuntimailaitteilla ja jota käytetään merenkulun tai lentoliikenteen ohjaukseen.
Meripeninkulma	Matkan mittayksikkö, jota käytetään merenkulussa (mpk), sen pituus 1852 metriä.
Mind map	Miellekartta, käsitekartta
Segmentti	Asiakasryhmä, kohderyhmä
Symbolinen	Vertauskuvallinen
Typografia	Voidaan tarkoittaa esimerkiksi painoasua tai kirjapainotaitoa.
Visio	Näkemyks tai tavoitetila, tässä yhteydessä visio on toivottu ja haluttu kuva kunnasta ja sen toiminnoista.
Visuaalinen	Perustuu näköön, esimerkiksi visuaaliseen hahmottamiseen.

ESIPUHE

Tämä opinnäytetyö on toteutettu Hailuodon kunnalle. Haluan kiittää Hailuodon kunnan matkailuneuvontaa ja työelämänohjaaja Minna Sipilää. Matkailuneuvonnasta sain kommentteja ja neuvoja käsikirjan kirjoittamiseen ja toteuttamiseen ammatillisesta näkökulmasta katsottuna.

Suuret kiitokset haluan esittää opinnäytetyöni ohjaajalle KTL Eija Huotarille innostavasta ja kannustavasta ohjauksesta koko prosessin ajalta. Eijalta sain opinnäytetyötä koskeviin ongelmiin sähköpostilla vastaukset nopeasti kellon ajasta riippumatta. Lisäksi haluan kiittää FT Lena Segler-Heikkilää ja koulutusohjelmajohtajaa, KTM Sirpa Soukkaa, jotka antoivat arvokkaita vinkkejä tukien ja kannustaen erityisesti työn aloitusvaiheessa.

Rakkaimmat kiitokseni haluan esittää perheelleni, lapsille ja puolisololleni. Heikki jakoi tukea ja kannustaa, vaikka ahkeroi itsekin samanaikaisesti opinnäytetyöprosessin parissa.

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY
ESIPUHE
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KÄSIKIRJAN KIRJOITTAMINEN	2
2.1 Käsikirjan tavoite ja tarkoitus	2
2.1.1 Tekstin suunnittelu ja toteutus	3
2.1.2 Käsikirjan sisältö	4
2.2 Käsikirjan visuaalisuus	5
2.3 Kuvien ja kuvatekstin käyttäminen	8
2.4 Typografia yhtenäisen ulkoasun perustana	10
2.5 Matkailumarkkinointi	12
2.5.1 Markkinointisuunnitelma	12
2.5.2 Kestävä markkinointi	13
2.5.3 Matkailutuote ja vetovoimatekijät	14
2.5.4 Matkailupalvelun kokonaistuote ja yhteistyö	16
3 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ	21
3.1 Opinnäytetyön toteutustapa	21
3.2 Toimintasuunnitelma	22
3.3 Aikataulutus ja kohderyhmän rajausta	23
3.4 Teoriaosuus toiminnallisessa opinnäytetyössä	24
3.5 Toteutustavat toiminnalliseen opinnäytetyöhön	26
4 HAILUODON MATKAILU	28
4.1 Perustietoa Hailuodosta	28
4.2 Hailuodon kuntastrategia tukee matkailua	28
4.3 Kulttuuri- ja kansallismaisema	29
4.4 Hailuodon matkailun nykytila ja tulevaisuus	30
4.5 Luontomatkailu Hailuodossa	31
4.6 Vanha luotsiasema	32
4.7 Kulttuurihistoriallinen merkitys	33

5 VANHAN LUOTSIASEMAN KÄSIKIRJAN TOTEUTUS	35
5.1 Käsikirjan suunnittelu	35
5.2 Käsikirjan kirjoittaminen	36
6 POHDINTA	38
LÄHTEET	40
LIITTEET	
KUVIOT	

KUVIO 1. Kuvituksella luodaan tekstiin tietynlaista tunnelmaa. Kuva Siikajoelta, horisontissa siintää Hailuoto.	9
KUVIO 2. Luonto voi toimia yhtenä alueen vetovoimatekijöistä.	16
KUVIO 3. Hailuodon rantaviivaa.	18
KUVIO 4. Hailuodon rantakasvillisuutta.	31
KUVIO 5. Auringonlasku Hailuodon Marjaniemessä.	33

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihetta miettiessäni halusin tehdä työn itseäni kiinnostavasta aiheesta. Olin vierailut useampana kesänä Hailuodossa ja alueen luonto kiehtoi paljon. Hailuotoon lähdettiin monesti eteläsuomalaisten vieraiden kanssa, joilla oli matkan tavoitteena päästä käymään Perämeren suurimmalla saarella, jota myös Perämeren helmeksi kutsutaan. Vuonna 2012 Mondo-lehti valitsi Hailuodon vuoden matkailukunnaksi, mikä lisäsi kiinnostusta saarta kohtaan entisestään. Niinpä päätin ottaa yhteyttä Hailuodon matkailuneuvontaan, jossa oltiin mielenkiinnolla tarjoamassa aiheita opinnäytetyöhön.

Useista aiheista valitsin ”Majoittujan käsikirjan vanhan luotsiaseman tiloihin”. Käsikirja oli tarpeellinen, koska vanhan luotsiaseman tilat avattiin kesällä 2012 matkailukäyttöön ja tiloissa ei ollut omaa käsikirjaa. Käsikirjaan kirjattiin matkailijalle tärkeää tietoa kuten: perustietoa Hailuodosta, alueen historiasta sekä vanhan luotsiaseman tiloista, majoituksesta, toimimisesta hätätilanteissa sekä matkailukohteista, aktiviteeteistä ja palveluista.

Opinnäytetyöni oli toiminnallinen työ, jonka tavoitteena oli tuottaa matkailijan käsikirja toimeksiantajalle. Kehittämistehtävänä oli kuinka tehdään käsikirja majoittujan ja matkailijan tarpeisiin? Tavoitteenani oli tehdä käsikirjasta visuaalinen ja matkailijaa kiinnostava opas. Käsikirjaan halusin kirjoittaa selkeästi, mutta sujuvasti matkailijaa kiinnostavasta näkökulmasta. Kirjasta en halunnut tehdä liian teoriapainotteista, koska se tehtiin matkailukäyttöön. Käsikirjan tarkoituksena oli tuoda pala kulttuurihistoriaa matkailuun. Teoriaosuuteen kirjoitin tietoa käsikirjan kirjoittamisesta, visuaalisesta suunnittelusta, matkailumarkkinoinnista ja matkailutuotteesta koska ne liittyivät tärkeänä osana käsikirjan tekemiseen. Lisäksi kirjoitin toiminnallisesta opinnäytetyöstä, Hailuodon matkailusta ja sen tulevaisuudesta sekä vanhasta luotsiasemasta.

2 KÄSIKIRJAN KIRJOITTAMINEN

2.1 Käsikirjan tavoite ja tarkoitus

Jokainen viesti sisältää tavoitteen, vaikka usein sitä ei ole kirjoitettu mihinkään. Viestijän on itse selvitettävä ja määriteltävä viestin tavoite. Viestinnän tavoitteet ovat jaettavissa kolmeen pääryhmään, joita ovat vaikuttaminen, tiedottaminen ja viihdyttäminen. Teksti tai puhe esiintyy harvoin kuitenkaan pelkästään tiedottavassa muodossa, koska usein samalla pyritään myös vaikuttamaan asioihin. Esimerkiksi opastamalla voidaan sekä tiedottaa, mutta myös samalla vaikuttaa ohjaamalla ihmisten käytöstä ja toimintaa tiettyyn suuntaan. (Lohtaja & Kaihovirta-Rapo 2007, 41.)

Jos tekstistä halutaan tehdä viihdyttävä, voidaan se tehdä monenlaisista aiheista. Tekstin viihdyttävyyteen ei vaikuta aihe vaan kirjoittajan tavoite. Teksti voi olla viihdyttävä myös silloin, vaikka kirjoittaja ei olisi sitä sellaiseksi tarkoittanut. Lukijat ovat erilaisia, siinä missä toinen viihtyy vuosikertomuksien parissa, lukee toinen mielellään pakinoita. Riippuu siis lukijan asenteesta, miten hän tekstin kokee. (Lohtaja & Kaihovirta-Rapo 2007, 49.)

Käsikirjani kirjoittamisessa esiintyvät kaikki kolme viestinnän tavoitteiden pääryhmää. Sen tarkoitus on tiedottaa asiakkaita huoneistoon liittyvistä säännöistä ja antaa ohjeita hätätilanteen varalle sekä kertoa alueen palveluista. Ohjeistuksilla pyritään samalla vaikuttamaan majoittujien käyttäytymiseen annetuilla tavoilla, sekä kannustetaan majoittujia käyttämään paikallisia palveluita. Toisaalta käsikirjani toimii osittain myös matkaoppaan tavoin, jolloin sillä pyritään tiedottamisen ja vaikuttamisen lisäksi myös viihdyttämään ihmisiä.

2.1.1 Tekstin suunnittelu ja toteutus

Hyvään tekstiin vaaditaan huolellista suunnittelua. Ennen tekstin suunnittelua on pohdittava seuraavia kysymyksiä: kenelle kirjoitetaan ja miksi sekä mihin tekstillä pyritään? Tekstin tarkoituksena voi olla kertominen asioista, ohjeiden antaminen, neuvominen, tunteiden herättäminen sekä asenteisiin tai käytökseen vaikuttaminen. Lukijakunnasta Uimonen kehottaa luomaan kuvan ja miettimään minkälaisia mahdolliset asiakkaat ovat. Missä he työskentelevät, minkä ikäisiä he ovat, minkälaiset perhesuhteet heillä on, millaiset arvot ja asenteet heillä on ja paljonko heillä on rahaa käytössään? (Uimonen 2003, 9-11.) Myös Söderlund (2005) kehottaa kirjoittamaan suoraan kohderyhmälle, jos se tunnetaan. Hän suosittelee miettimään, minkälainen esitys vetoaisi lukijoihin ja minkälaista kuvitusta he tarvitsisivat tiedon ymmärtämiseen. Esimerkkinä voidaan sanoa, että asiantuntijat haluavat erilaista havaintomateriaalia, mitä asiaan perehtymättömät. (Söderlund 2005, 290.)

Viestinnän sopiva tapa valitaan sen mukaan kenelle ja miksi viestitään. Viestin kohderyhmä ja tavoite vaikuttavat siihen miten asia esitetään ja sanotaan, eli viestin sisältöön ja muotoon. Lukijoiden huomiosta kilpailevat useat viestit ja tarinat. Siksi on tärkeää, että pystytään onnistuneesti puhuttelemaan lukijoita, jolloin he kuuntelevat meitä paremmin. Onnistunutta viestintää varten voidaan miettiä mikä lukijaa kiinnostaa, Mikä on lukijalle aikaisemmin tuttua ja mikä lukijaa motivoi? (Lohtaja & Kaihovirta-Rapo 2007, 12, 33.)

Lukijakunnan tunteminen on edellytyksenä oikean tyylin ja kielen löytämiseen. Eri-ikäisille ihmisille kirjoitetaan tyylillisesti erilaista tekstiä. Sisällön miettimiseen suositellaan käyttämään aikaa, ennen kirjoittamisen aloittamista. Teksti kannattaa jakaa kolmeen osaan, ensin kiinnitetään huomiota sisältöön ja järjestykseen ja vasta sen jälkeen kielellisiin asioihin. Jos ajatuksia lähdetään kielellistämään liian varhain, vaarana voi olla, että voimat menevät ilmaisuun ja tekstin järjestys ja sisältö jäävät vähemmälle huomiolle. (Uimonen 2003, 13-14, 19.)

Käsikirjan aloitusvaiheessa kävimme läpi käsikirjaan laitettavia asioita yhdessä matkailuneuvojan kanssa vanhassa luotsituvassa. Kävin myös tutustumassa vanhan luotsiaseman pihapiiriin ja osaan rakennuksista. Käsikirjan haluttiin palvelevan alueen majoittujia, jotka pääasiassa koostuivat ryhmistä, erityisesti koululaisryhmistä. Sisältöä suunniteltaessa mietimme niitä asioita ja palveluita, joita vanhan luotsiaseman majoittuja tarvitsee matkansa aikana.

2.1.2 Käsikirjan sisältö

Sisältöä kootessa kirjataan ylös aiheeseen liittyviä ajatuksia ja tietoja sekä mietitään, mikä lukijaa kiinnostaa. Uimonen kehottaa kirjoittamaan vapaasti ja nauttimaan kirjoittamisesta. Ideointivaiheessa ei asioiden järjestystä tarvitse vielä tietää. Ideoinnissa apuna kannattaa käyttää tapaa, joka tuntuu itselle parhaimmalta esimerkiksi mind map -tekniikkaa, ranskalaisia viivoja tai keltaisia lappuja. Kun kirjoitettava sisältö on tiedossa, lähdetään työstämään järjestystä, turhat asiat karsitaan pois. Järjestyksen ei tarvitse olla lopullinen heti, vaan rakenne hioutuu vielä kirjoittamisen aikana. Järjestyssuunnitelma on kuitenkin hyvä kirjoittaa ylös ja miettiä järjestystä lukijan näkökulmasta. Missä järjestyksessä lukija haluaisi saada tietoa ja mitä hän mahdollisesti kysyisi seuraavaksi. (Uimonen 2003, 19-20.)

Ideointivaiheessa käytin apuna mind map -tekniikkaa, jonka pohjalta lähdin rakentamaan sisällysluetteloa. Mietin jo tässä vaiheessa mahdollista aiheen rajausta, koska käsikirjaan suunniteltuja ideoita ja aiheita oli paljon. Työn suunnitteluvaiheessa käytin apunani myös ruutuvihkoa, johon kirjasin ylös mieleen tulleita ideoita ja aiheita. Alkuvaiheessa tein käsikirjalle ja opinnäytetyölle alustavat sisällysluettelot, joiden avulla lähdin etsimään työhöni lisää materiaalia. Sisällysluettelot antoivat viitteitä töiden mahdollisesta sivumäärästä sekä auttoivat kokonaisuuden hahmottamisessa.

Vaikuttavassa ja tiedottavassa kirjoittamisessa tärkein asia kerrotaan ensimmäisenä. Otsikko ja tekstin muu aloitus vaikuttavat lukijan huomioon ja siihen miten lukija kiinnostuu tekstin jatko-osasta. (Lohtaja & Kaihovirta-Rapo 2007, 42.)

Lukija saadaan kiinnostumaan tekstistä, kun hänelle kirjoitetaan tavalla, joka häntä kiinnostaa tai jota hän ymmärtää. Suuri joukko lukijoista vain silmäilee tekstiä. Tämän vuoksi tekstistä on hyvä saada sellainen, että se kiinnostaa silmäilijää ja kannustaa jatkamaan lukemista. Jos luettava teksti on luotaantyöntävää jättää lukija helposti lukemisen kesken. Tekstin sisällön lisäksi lukijan mielenkiintoon vaikuttavat sisällön luettavuus ja ymmärrettävyys. Tekstistä saadaan ymmärrettävää, jos onnistutaan käyttämään samaa kieltä ja käsitteitä kuin lukija. Luettavaksi teksti saadaan silloin, kun ulkoasu on lukijan mielestä miellyttävä ja tekstin sisältö tuntuu kiinnostavalta. Lukija kiinnittää ensimmäisenä huomiota tekstin ulkoasuun ja tekee näin ollen päätöksen tekstin lukemisesta sen perusteella, vaikka teksti olisikin mielenkiintoista ja ymmärrettävää. (Lohtaja & Kaihovirta-Rapo 2007, 77.)

Tekstisuunnitelman valmistuttua lähdetään kielellistämään työtä. Tässä vaiheessa on myös kiinnitettävä huomiota sisältöön ja järjestykseen. Kielen lopullinen muokkaaminen jätetään vielä myöhempään vaiheeseen. Tämän jälkeen tekstiä muokataan tarvittaessa, kappaleista rakennetaan loogisia ja virkerakenteita hiotaan. Kieli muokataan kuntoon ilmaisua tiivistämällä, kieliäsuu parantamalla ja oikeinkirjoitusta tarkastamalla. Mitä huolellisemmin järjestyssuunnitelma on tehty, sen paremmin pystytään keskittymään kielen muokkaamiseen. (Uimonen 2003, 22-23.)

2.2 Käsikirjan visuaalisuus

Viestinnän tavoitteena on, että viesti ymmärretään ja luetaan. Jotta päästäisiin tavoitteeseen ei riitä, että asia kirjoitetaan hyvin, vaan sisältö tarvitsee selkeän ja johdonmukaisen ulkoasun. Ulkoasun jolla saadaan lukijan mielenkiinto herää-

mään ja houkuttelemaan viestin lukemiseen. Viestin ulkoasu koostuu visuaalisista tekijöistä. Väreillä, kuvilla, kirjaimilla, graafisilla kuvioilla ja muilla typografisilla elementeillä saadaan tehoa tiedon välittämiseen, joka auttaa lukijaa ymmärtämään viestin sisältöä. Näin ollen kuvilla ja väreillä on tärkeä rooli viestinnän tehostamisessa. Visualisointiin vaaditaan luovaa ajattelua. On pohdittava kuinka kirjoitetun asian tai tilastotiedon voisi esittää eri tavalla. Luovuutta on vaihtoehtojen synnyttäminen ja uusien ratkaisumallien löytäminen. (Söderlund 2005, 271- 272.)

Visuaalisuudella

- Herätetään lukijan huomio ja luodaan mielenkiinto aiheeseen.
- Pystytään selventämään vaikeita asioita ja informaatio saadaan paremmin välitettyä.
- Tieto voidaan muuttaa näkyvään muotoon.
- Tietoa voidaan esittää paljon ja nopeasti omaksuttavassa muodossa ja lukijan kynnyks madaltuu kokonaisuuteen paneutumisessa.
- Saadaan tehostettua sanomaa sekä tarjottua sellaista tietoa, johon ei kirjoittamalla pystytä.
- Vaikutetaan viestin tunnelmaan ja tarjotaan lukijalle parhaimmillaan nautinto, joka houkuttelee tekstin lukemiseen. (Söderlund 2005, 271.)

Visuaalisuus on elementtien valintaa, visuaalisuutta apuna käyttäen pyritään varmistamaan ja tukemaan viestin perillemeno sellaisena, kuin lähettäjä on tarkoittanut. Onnistuneella visualisoinnilla varmistetaan viestin perille meno, mutta epäonnistuneella häiritään sitä. Viestin sisältö halutaan välittää vastaanottajalle. Lähettäjä etsii ja määrittelee viestin sisällöstä ydinasian sekä liittää siihen visuaalisen symbolin. Ideoinnissa voidaan käyttää apuna viivan kieltä, värejä, erilaisia muotojen jännitteitä, tasapainoa, rytmiä ja eri elementtien sijoittelua. (Huovila 2006, 55.)

Hyvässä sommittelussa saattavat olla osin mukana kaikki edellä mainitut asiat, mutta visuaalisen viestin perillemenon varmistamiseksi olisi niistä hyvä valita vain yksi tai muutama, jotka sitten nostetaan selkeästi esille. Näin vastaanottaja ymmärtää ja huomaa viestin paremmin eikä liiallinen visuaalinen informaatio silloin häiritse viestin vastaanottamisessa. (Huovila 2006, 55.)

Söderlund (2005) kirjoittaa, että visuaalisessa suunnittelussa on tehosteita käytettävä maltillisesti, sillä liialliset tehokeinot voivat viedä huomion itse aiheesta. Selkeys ja johdonmukaisuus kuuluvat hyvän ulkoasun tunnuspiirteisiin. Viestin ja sisällön tyyli määrittelevät ulkoasun ja visuaalisessa muodossa esitettävän tiedon määrän. (Söderlund 2005, 290-291.)

Seuraavia asioita kannattaa miettiä suunniteltaessa viestin ulkoasua:

- Kenelle viesti suunnataan?
- Mikä osa tiedosta olisi helpompi ymmärtää, jos se esitettäisiin visuaalisessa muodossa?
- Minkälaiset kuvat tukevat viestin sisältöä?
- Antaako valokuva tarvittavaa lisäinformaatiota?
- Helpotetaanko graafisella kuviolla lukijaa ymmärtämään asia?
- Minkälainen on tekstin tyyli ja miten sitä voidaan tukea visuaalisesti? (Söderlund 2005, 290.)

Hailuodon matkailuneuvonnasta käsikirjan ulkoasun ohjeistukseksi annettiin, että ne olisivat tyyliltään yhteensopivia Hailuodon matkailun internet- sivujen ja matkailulehden kanssa. Internet-sivujen taustalla on kuva auringonlaskusta. Joten valitsin samaa tyyliä ylläpitämään käsikirjan ylätunnisteeseen kuvan auringonlaskusta. Työssä yritin pitää yllä samaa värimaailmaa, kuin internet-sivuilla. Kokonaisuudesta halusin tasapainoisen, enkä halunnut käyttää työssä liikaa visuaalisia tehosteita.

Visuaalisen suunnittelun päämääränä on viestin luokittelun, arvon tai sisällön tukeminen. Toinen visuaalisen suunnittelun tehtävä on antaa tunnistettava identiteetti viestiä lähettävästä yhteisöstä. Identiteetti kulkee työssä mukana kokoajan yhtenäisenä visuaalisena viestinä tai viestien yhdistelmänä. Se kertoo visuaalisuudellaan ja muodollaan lähettäjäyhteisöstä jotain olennaista. Kolmantena asiana suunnittelun tehtävänä on järjestyksen antaminen esitetylle tiedolle. Kun samassa sommittelutilassa esitetään useita elementtejä ja niiden sisältämiä viestejä, pyritään kokonaisuudelle löytämään järjestys visuaalisilla keinoilla. Tällä tavoin informaation sujuva perillemeno pyritään varmistamaan, sekä se, että vastaanottaja on havainnut lähetetyt viestit. Neljäntenä päämääränä suunnittelussa on vastaanottajan mielenkiinnon herättäminen ja ylläpitäminen julkaisua kohtaan. Etu- ja pääsivut sekä osastojen aloitussivut herättävät lukijan huomion julkaisussa. Ne saavat hänet tutustumaan julkaisun sisältöön paremmin ja löytämään sieltä visuaalisia ärsykeitä, jotka saavat hänet edelleen jatkamaan lukemista. (Huovila 2006, 12-14.)

2.3 Kuvien ja kuvatekstin käyttäminen

Tekstissä käytetään kuvitusta tiedon välittämiseen samoin, kuin itse tekstiä. Teksti ja kuva yhdessä auttavat lukijaa ymmärtämään paremmin esitetyn asian. Kuvitus voi toimia esimerkkinä ja havainnollistaa konkreettisesti, miltä asia näyttää. Se voi myös vahvistaa viestin tehoa, toistamalla tekstissä kerrottua asiaa. Kuvitus voidaan esittää vaihtoehtoisesti itsenäisenä tiedonlähteenä, jolloin se tuo vastaanottajalle uutta tietoa tai täysin uuden näkökulman aiheeseen. Kuvituksen avulla voidaan myös nostaa esille tekstin olennaisimmat asiat ja näin lukija ymmärtää helpommin viestin painopisteen. Kun kuvitus lisätään jälkikäteen, on kuvien tarkoitus visualisoida ja keventää tekstiä. Silloin se ei välttämättä anna uutta tietoa, mutta kuvituskuva liittyy symbolisesti kirjoitettuun sisältöön. (Söderlund 2005, 272, 275.)

Kuvitusta käyttämällä voidaan saada viestiin tietynlainen tunnelma. Valitsemalla tekstiin tyyliin sopivat kuvat, tulee kokonaisuudesta tasapainoinen. Vakaviin aiheisiin valitaan vakavat kuvat ja iloisiin aiheisiin iloiset kuvat. Kuvan tarkoituksena on olla tukemassa viestin kokonaisvaikutelmaa. Jos kuvan ja tekstin välillä on ristiriitaa aiheuttaa se epäselvyyttä ja hämmennystä viestin tarkoituksesta. (Söderlund 2005, 273.)

KUVIO 1. Kuvituksella luodaan tekstiin tietynlaista tunnelmaa. Kuva Siikajoelta, horisontissa siintää Hailuoto. (Jylänki 2011.)

Käsikirjaan olen lisännyt kuvat tekstin kirjoittamisen jälkeen keventämään ja tukemaan tekstiä. Kuvitus kertoo myös omalta osaltaan Hailuodon luonnosta ja meren läheisyydestä, tuoden käsikirjaan merellistä tunnelmaa.

Loiri ja Juholin (2002) kirjoittavat, että kuvan antama viesti tavoittaa vastaanottajan paremmin, kuin sanallinen viesti. Kuvallisen viestin vastaanottaminen ei vaadi niin paljon aktiivisuutta, mitä tekstin lukemiseen vaaditaan. Kuvan ymmärtämi-

seksi ei tarvita kielitaitoa ja muita erityisvalmiuksia. Yksi kuva voi myös pitää sisällään monta viestiä tai merkitystä. Myös sanoma voidaan ymmärtää yhdellä silmäyksellä, mutta se voi sisältää myös asioita, joita kaikki eivät ymmärrä. (Loiri & Juholin 2002, 52.)

Tekstissä käsitellään asioita, joita kuvan tehtävä on usein olla selittämässä ja selventämässä. Lisäksi kuvan tarkoitus on olla jäsentämässä jutun kokonaisilmettä tai taittoa eli julkaisua. Kuvalla voidaan juttu jakaa osiin ja helpottaa näin kokonaisuuden hahmottamista. Taitossa kuvan tehtävä on kiinnittää lukijan huomio aiheeseen tai juttuun. Kuvalla voidaan vahvistaa tekstin vaikutusta, kun kuva on luonteeltaan aihetta korostava tai täydentävä. Kuva voi toimia myös koko jutun pääasiana. Kuvitusta voidaan käyttää myös symbolisena, jolloin kuva tuo uuden näkökulman tekstiin. Symbolikuvia käytetään antamaan lukijalle ajattelemisen aihetta, tunnelmaa ja lisämakua. Luonteeltaan kuvitus voi olla myös julkaisun visuaalista ilmettä ja taittoa täydentävä, eikä se silloin liity välittömästi sisältöön. (Loiri & Juholin 2002, 53-54.)

Jokainen ihminen tulkitsee kuvat eri näkökulmasta. Tähän vaikuttaa koulutus, sosiaaliset tekijät, kokemustausta, sukupuoli, taloudellinen asema, ikä ja monet muut tekijät. Sama kuva voi kertoa toiselle aivan eri asioita. Kuvatekstillä pystytään vaikuttamaan kuvan tuomaan sisältöön ja tunnelmaan sekä johdattamaan myös katsojan tulkintaa haluttuun suuntaan ja linkittämään kuva tekstiin. Kuvatekstistä tehdään lyhyt ja ytimekäs. Monet kiinnittävät huomiota ensimmäisenä otsikkoon, kuvaan ja kuvatekstiin. Kun saadaan luotua mielenkiintoinen ensivaikutelma, niin tällöin myös teksti luetaan. (Söderlund 2005, 277-278.)

2.4 Typografia yhtenäisen ulkoasun perustana

Typografia suunnitellaan toimimaan yhtenäisen ulkoasun perustana. Huovilan (2006) mukaan typografia-sana tarkoittaa seuraavaa: typo merkitsee tyyppiä,

merkkiä ja merkin mallia. Grafia taas tarkoittaa merkitsemiseen ja kirjoittamiseen liittyvää. Typografia tarkoittaa kirjaimien muoto-oppia eli sitä millaisia kirjainten yksityiskohtien pitää olla, jotta ne ovat kauniita ja luettavia. Typografia- sanan sisältö on laajentunut kirjapainotaidon kehittymisen myötä sekä kirjan ja lehden ulkoasun monipuolistumisen jälkeen, kattamaan koko julkaisun ulkoasua koskevia muotoja ja sääntöjä. (Huovila 2006, 19.)

Typografialla luodaan tekstin ulkoasuun visuaalista ilmettä. Kirjasintyyppin valitseminen ja palstan leveys vaikuttavat tekstin luettavuuteen ja visuaalisuuteen. Kun leipäteksti jakaa tietoa, on otsikon tarkoitus herättää huomiota lyhyesti ja ytimekkäästi. Otsikosta voidaan tehdä näyttävä ja värikäs, mutta silti tyylikäs ja yksinkertainen. Selkeyden vuoksi julkaisussa on hyvä käyttää vain muutamaa kirjasintyyppiä. (Söderlund 2005, 285-286.)

Typografiaan sisältyy Loirin ja Juholin (2002) mukaan kirjainten valinta, vierusten määrittely ja ladelman muotoilu. Lisäksi typografista suunnittelua ovat myös paperin värin ja kuvituksen valinta. Lyhyesti voidaan ilmaista, että typografia tarkoittaa graafista ulkoasua. Se on siis tapa, jolla sanoma saatetaan sellaiseen muotoon, että se viestii yhtä voimakkaasti, kuin tekstin sisältö ja vaikuttaa silloin viestin perille menoon merkittävästi. Se on myös yhtenä keinona saada lukija kiinnostumaan julkaisusta ja perehtymään siihen tarkemmin. Typografian ollessa onnistunutta lukeminen on helppoa ja mielekästä. Visuaalisena elementtinä typografia on voimakas ja se voi joskus toimia kuvan korvikkeena. (Loiri & Juholin 2002, 32-33.)

Useimmiten kuva on kuitenkin voimakkaampi ilmaisukeino, kuin typografia. Jos kuvassa on tarpeeksi paljon asiaa, ei sitä tarvitse korostaa typografisilla keinoilla. Kuitenkin jos käytetty kuva on vähemmän informatiivinen, voidaan typografialla parantaa asian tuomaa painoarvoa. Kun julkaisun typografia on hyvä, toimii se silloin lukijan apuna. Typografiassa tärkeintä on kirjasintyyppin valinta. Loirin ja

Juholin (2002) mukaan paras lopputulos saavutetaan, kun käytetään vain muutamia kirjaintyypppejä. Liian usean tyyppin käyttäminen aiheuttaa sekavuutta ja lukeminen on vaikeampaa. Koska jokainen työ on kuitenkin erilainen, on vaikea määritellä kriteereitä kirjaintyyppin valintaan. (Loiri & Juholin 2002, 33-34.)

2.5 Matkailumarkkinointi

Matkailumarkkinointia leimaavat tiukka kansainvälinen kilpailu ja nopeasti tapahtuvat muutokset. Markkinointi on merkittävässä asemassa strategisessa suunnittelussa ja toteutuksessa sekä lisäksi yleishyödyllisten ja liiketoiminnallisten organisaatioiden menestyksessä. Markkinoinnilla yritetään vaikuttaa asiakkaan tekemiin valintoihin ennakkoon. Lisäksi markkinoinnilla pyritään kehittämään paikallista osaamista ja ymmärtämystä asiakkaiden odotuksiin nähden. Pohjimmiltaan markkinointi suuntaa asiakastyytyväisyyteen. Siksi on tärkeää tuntea asiakkaiden tarpeet ja odotukset ja sopeuttaa ne kohteen luonteeseen. (Borg, Kivi & Partti 2002, 153.)

Kun suunnitellaan markkinointia, mietitään seuraavia asioita: Keitä ovat asiakkaat ja mitkä ovat sidosryhmät? Miten sidosryhmien ja asiakkaiden odotukset täyttyvät kohteessa? Mitkä ovat asiakassegmentit, joita halutaan palvella? Mikä on käytettävä strategia? Markkinointi on prosessi joka tähtää asiakastyytyväisyyteen ja kohteen hyvään hoitoon. Se sisältää suunnittelun, hinnoittelun, asiakkaan toivomien palvelujen kehittämisen ja saatavuuden ja saavutettavuuden järjestämisen sekä lisäksi markkinointiviestinnän. (Borg ym. 2002, 153.)

2.5.1 Markkinointisuunnitelma

Tehokkaaseen ja tulokselliseen markkinointiin vaaditaan suunnitelmia, suuntaviivoja joiden mukaan edetään. Tavoitteiden on oltava selkeitä, joihin saavutetut tulokset ovat verrattavissa sekä lisäksi tarvitaan toimintaohjeita, jotta matkailu-

markkinoinnin kilpailukeinot ovat toteutettavissa käytännössä. Markkinoinnin suunnittelun tarvetta lisäävät matkailumarkkinoilla tapahtuvat jatkuvat muutokset. (Albanese & Boedeker 2002, 11.)

Ensisijaisesti markkinoinnin syitä myös matkailussa ovat:

- Yritysten tarve toimintasuunnitelmaan, joka on järjestelmällinen ja systemaattinen.
- Matkailumarkkinoinnin luonteen vuoksi tarvitaan selkeitä tavoitteita, jotka ovat verrattavissa yrityksen saavuttamiin tuloksiin.
- Muutokset, jotka tapahtuvat matkailuyrityksen ulkoisessa ympäristössä.
- Matkailijoiden muuttuvat tarpeet ja ailahtelevat matkailumarkkinat. (Albanese & Boedeker 2002, 11.)

Markkinointisuunnitelmat voivat vaihdella riippuen tavoitteista ja päämääristä. Suunnitelmat voivat kertoa suurin linjoin yrityksen tulevasta suunnasta tai ne voivat olla käytännönläheisiä ja ulottua lyhyelle aikavälille. Yhteistä suunnitelmi-
le kuitenkin on, että niissä on aina tavoitteita sekä keinoja ja toimintaohjeita, joilla tavoitteet voidaan saavuttaa. (Albanese & Boedeker 2002, 11.)

2.5.2 Kestävä markkinointi

Markkinointi on asiakashallintaan ja kohteen hoitoon kuuluva prosessi. Parhaimmillaan se liitetään toiseen prosessiin ja kestävyiden periaatteet yhdistetään suunnitteluun. Markkinoinnilla tavoitellaan asiakastyytyväisyyttä, kohteen ympäristöhyötyjä pitkälle aikavälille sekä yrityksen taloudellisia hyötyjä. Perustekijöitä markkinoinnissa ovat asiakastiedot, markkinatrendit, asiakassegmenttikohtainen toiminta, tuotteiden jatkuva innovatiivinen kehittäminen ja kestävyiden periaatteet. (Borg ym. 2002, 155.)

Kestävyyden periaatteiden esiintyminen markkinoinnissa perustuu asiakkaiden arvostuksesta ja käyttäytymisestä tehtyihin havaintoihin ja selvityksiin:

- Rauha, hiljaisuus, puhtaus sekä mahdollisuus rentoutumiseen ja arkipäivästä irtautumiseen ovat asioita, joita monet asiakkaat haluavat.
- Paikallinen kulttuuri, tavat, perinteet, käsityöt ja juhlat kiinnostavat monia asiakkaita.
- Yhä useammat ovat kiinnostuneita luontomatkailukohteista.
- Asiakkaat eivät halua mennä kohteisiin, jotka ovat likaisia, saastuneita tai rumia.
- Matkailijoita karkottavat kohteet, jotka ovat täyteen rakennettuja, huonosti hoidettuja tai ruuhkaisia.
- Asiakkaat karttavat tuotetta tai kohdetta jos paikallisten asukkaiden suhtautuminen matkailijoihin on välinpitämätöntä tai torjuvaa. Tuotetta tai kohdetta kartetaan myös, jos sen laatu on huonoa. (Borg ym. 2002, 156.)

2.5.3 Matkailutuote ja vetovoimatekijät

Matkailutuotteen olemuksen ymmärtämistä varten pohditaan muun muassa seuraavia asioita: Mitä asioita matkailija tarvitsee lomalla? Mitkä ovat matkailijan vaatimukset matkailutuotteelta? Mitkä asiat houkuttelevat matkailijaa lomakohteeseen? Matkailutuote koostuu matkailijoille tyypillisistä matkailupalveluista, jotka yhdessä muodostavat kokonaisuuden eli matkailutuotteen. Näitä ovat majoitus- ja ravitsemispalvelut, liikennepalvelut, ohjelmapalvelut, viihde- kulttuuri- ja urheilupalvelut sekä kokous- ja kongressipalvelut. Matkailukohteeseen kiinteästi sidoksissa olevat asiat kuuluvat myös matkailutuotteeseen. (Albanese & Boedeker 2002, 23.)

Matkailijan näkökulmasta katsottuna alueen palveluista muodostuu kokonaispalvelu, kokonaistuote, joka tyypillisesti perustuu kohteessa tapahtuvaan toimintaan esimerkiksi auringonottoon, vaeltamiseen tai lasketteluun. Paketti tuottaa matkailijalle elämyksen, kokemusta matkailija arvioi yhtenä kokonaisuutena ja maksaa siitä tietyn hinnan. (Boxberg, Komppula, Korhonen & Mutka 2001, 27.)

Matkailutuotteen kokonaisuus muodostuu edellä mainittujen asioiden lisäksi kohteen turvallisuudesta ja siisteydestä, paikkakunnan attraktioista, matkailua suosivasta infrastruktuurista, paikallisten vieraanvaraisuudesta ja aukioloajoista. Albanese ja Boedeker (2002) kirjoittavat Middletonin (1994) määritelleen kokonaisuutteen koostuvan kaikista elementeistä, jotka matkailija matkansa aikana kuluttaa. Tähän liittyvät myös matkailijan mielikuvat ja odotukset, jotka ovat syntyneet matkailumainonnan kautta etukäteen sekä kohteessa toimivien matkailupalvelun tuottajien toiminnan perusteella. (Middleton 1994; Albanese & Boedeker 2002, 23-24.)

Matkailukohteet matkailijat valitsevat sen mukaan minkälainen kokonaismielikuva kohteesta on muodostunut sekä kokonaisuuden ominaisuuksien mukaan. Kohdeimago muodostuu monista tekijöistä, kuten mielikuvasta, joka on luotu etukäteen kohteesta mainonnalla ja markkinoinnilla sekä mielikuvasta palvelujen tasosta yksittäisissä matkailupalveluissa. Lisäksi kohdeimagoon vaikuttaa tieto, mitä alueesta on kerrottu tiedotusvälineissä, oppikirjoissa tai matkaoppaissa. (Boxberg ym. 2001, 27.)

Attraktiot ovat sidoksissa tiettyyn paikkaan tai tapahtumaan, joissa on vahva vetovoima ja ne voivat olla hyvin erilaisia. Attraktiona voi olla kohde, joka vetää puoleensa ihmisiä omalaatuisuutensa ja erikoisuutensa puolesta, esimerkiksi Grand Canyon, pyramidit tai Colosseum. Attraktiona voi olla myös suuria ihmismassoja houkutteleva tapahtuma, esimerkiksi rockfestivaalit ja F1-kisat. Attraktiion vetovoimaisuus muodostuu vetovoimatekijöistä. (Albanese & Boedeker 2002, 23-24.)

Albanese ja Boedeker (2002) kirjoittavat, että Järviluoman (1994) mukaan matkailumarkkinoinnissa käytetään seuraavia tekijöitä korostamaan attraktioiden vetovoimaisuutta: kulttuuri ja historia, luonto ja maisema, ilmasto, majoitus- ja ravitsemispalvelut, saavutettavuus, hintataso sekä paikallisten suhtautuminen matkai-

liioihin, ohjelmapalvelut, harrastusmahdollisuudet ja tapahtumat. Matkailutuote muodostuu kokonaisuudesta, jonka muodostavat attraktiot, vetovoimatekijät ja mielikuvat yhdessä matkailupalvelujen kanssa. Ne yhdessä tekevät kohteesta houkuttelevan ja näkemisen arvoisen. (Järviluoma 1994; Albanese & Boedeker 2002, 24.)

KUVIO 2. Luonto voi toimia yhtenä alueen vetovoimatekijöistä. (Jylänki 2011.)

2.5.4 Matkailupalvelun kokonaistuote ja yhteistyö

Matkailutuote muodostuu monista tekijöistä, kuten esimerkiksi ateriapalveluista, majoituksesta, ohjelmapalveluista, kuljetuksesta ja nähtävyyksistä. Tuotteilla voidaan saada asiakkaalle lisäarvoa ja yritykselle lisämyyntiä, kun yksittäisistä tuotteista muodostetaan laajempia tuotepaketteja. Tuotepaketteja suunniteltaessa mietitään: mitkä tuotteet täydentäisivät toisiaan ja mitä tuotteita voitaisiin paketoita yhteen? (Pesonen, Mönkkönen & Hokkanen 2000, 41.)

Tuotepaketin luomisessa pohditaan myös olisiko mahdollista muodostaa tuotepaketti yhdessä muiden yrittäjien kanssa. Yhteistyön avulla voidaan mahdollisesti luoda kokonaisuuksia, jotka vastaavat paremmin asiakkaan vaatimuksia. Valmis tuotepaketti on myös asiakkaan näkökulmasta helpommin ostettavissa. (Pesonen ym. 2000, 41-42.)

Yksittäisen yrityksen käsitys matkailupalvelun osalta on suppeampi, kuin edellä on matkailutuotteesta kerrottu. Esimerkkinä voidaan sanoa majoitusyritys, jonka tarjoamia konkreettisia palveluja ovat: majoitus- ja ravitsemispalvelut, sekä mielikuvien tasolla: mielialat ja tunnelma. Näin ollen matkailuyrityksen osalta sen tarjoamat palvelut muodostavat oman matkailutuotteen osaelementit. Matkailuyrityksen näkökulmasta pyritään matkailumarkkinoinnissa etsimään sellaisia palveluratkaisuja, joilla pystytään tyydyttämään ne matkailijan tarpeet, joihin yksittäinen matkailuyritys on erikoistunut. Vaikka yrityksen matkailumarkkinoinnin toimenpiteet käsittelevät erikoisesti yrityksen omia tuotteita, on kokonaistuotteenäkökulma hyödyllinen. (Albanese & Boedeker 2002, 24-25.)

Päätöksiä tehtäessä matkailumarkkinoinnissa on huomioitava erityisesti sosiaalinen, fyysinen, taloudellinen, kulttuurillinen ja poliittinen ympäristö, jossa matkailuyritys toimii. Lisäksi on huomioitava kysyntä ja matkustajat joiden tarpeisiin, vaatimuksiin ja toiveisiin useilla matkailutuotteilla pitää vastata. Yrityksen tuottaessa matkailupalveluja, on tiedostettava, että sen toiminta on riippuvainen toimintaympäristöstä ja se saa siitä vaikutteita. Toimintaympäristössä olevien attraktioiden menestys, hoito ja säilytys voivat olla hyvinkin sidoksissa yrityksen menestykseen. Lisäksi on huomioitava että yritys ei yksinään kykene tyydyttämään, kuin pienen osan matkustajien tarpeista. (Albanese & Boedeker 2002, 25.)

Kokonaistuote-näkökulma on muistutuksena siitä, että yksittäinen matkailuyritys ei toimi yksinään vaan matkailumarkkinoilla, joilla toimivat ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään erilaiset matkailuyritykset sekä julkisen ja yksityisen sektorin

organisaatiot. Matkailuyritysten on pyrittävä tekemään kokoajan yhteistyötä erilaisten toimijoiden kanssa. Matkailutuotteita, jotka vastaavat matkailijoiden tarpeita kokonaisvaltaisesti yritykset pystyvät muodostamaan verkostoitumalla. Yhteistyön avulla voidaan parantaa yrityksen markkinoinnillisia mahdollisuuksia. (Albanese & Boedeker 2002, 25.)

Liitteenä olevassa majoittujan käsikirjassa on matkailupalvelun kokonaistuotenäkökulma huomioitu siten, että mukaan on otettu palveluita joita kohteeseen saapunut majoittuja mahdollisesti tarvitsee. Esimerkkinä näistä palveluista ovat muun muassa ravintola- ja kahvilapalvelut, liikennepalvelut sekä ohjelma- ja kulttuuripalvelut. Majoituspalveluja käyttävä asiakas tarvitsee yleensä enemmän palveluita, kuin pelkkä päiväkävijä.

KUVIO 3. Hailuodon rantaviivaa. (Jylänki 2011.)

Kahdenvälisessä yhteistyössä yrityksellä on alihankintaverkostoja, joissa suhteita alihankkijoiden ja hankkijan välillä sanotaan kahdenvälisiksi. Yritys muodostaa yhdessä muiden toimijoiden kanssa verkoston, jossa se itse on keskipisteenä ja suhde muihin toimijoihin on yleensä kahdenvälistä. Näitä verkostoja voivat olla

muun muassa alihankintaverkostot, asiantuntijaverkostot, asiakasverkostot, tavaran-toimittajaverkostot ja yrittäjän ystäväverkostot. Monenkeskisessä yhteistyössä on taas usealla yrityksellä tai muulla toimijalla yhteinen tavoite. Tavoitteen saavuttamiseksi tehdään yhteisiä toimintoja. Tätä usean toimijan yhteistyömuotoa voidaan sanoa eräänlaiseksi asiapohjaiseksi verkostoksi, jossa yhteisenä tavoitteena on "asia", johon pyritään. (Boxberg ym. 2001, 27-28.)

Matkailualalla yritysten keskinäinen yhteistyö voi esiintyä monenlaisina yhteisinä toimintoina, kuten markkinointiyhteistyönä, tuotannollisena yhteistyönä tai resurssiyhteistyönä. Markkinointiyhteistyössä yritykset voivat laatia yhteisiä esitteitä tai käyttää messuille osallistuessa samaa osastoa. Tuotannolliseksi yhteistyöksi voidaan kutsua sitä, kun yhteisen tuotepaketin tuottajana on kaksi tai useampi yritys. Resurssiyhteistyöllä puolestaan tarkoitetaan yhteisen kaluston hankkimista tai keskinäisen sopimuksen tekemistä molempien yritysten resurssien yhteisestä käytöstä. (Boxberg 2001, 29.)

Vaikuttavana motiivina sekä kahdenvälisessä, että monenkeskisessä yhteistyössä on yrityksen hyötyodotus. Yhteistyötä pidetään järkevänä toimintavaihtoehtona siinä tapauksessa, että yhteistyön avulla saavutetaan sellaisia etuja, joita ei yksinään voida saada. Kahdenväliseen yhteistyöhön matkailuyritysten välillä sisältyy tavallisesti kaksi motiivia: Halu ja tarve laajempien tuotekokonaisuuksien pake-toimiseen sekä ennestään tuttu yritys, jonka kanssa yhteisten toimintojen jatkami-nen tuntuu luontevalta. Tavallisesti yhteistyön avulla pyritään tehokkuuteen, tar-koittaen, että samoilla kustannuksilla saavutetaan paremmat tuotot tai samat tuo-tot, mutta pienemmillä kustannuksilla. Pienet yritykset hyötyvät erityisesti mai-nonnan yhdistämisestä. Suurella yhteisellä mainoksella saadaan samoilla kustan-nuksilla tehokkaammin huomiota, kuin usealla pienellä. (Boxberg ym. 2001, 29-30.)

Kokonaistuote-näkökulman alle kuuluu myös ajatus siitä, että matkailuelinkeino toimisi integroituna ja verkostoituneena järjestelmänä. Siihen kuuluisivat matkailuyritykset ja -toimialat sekä muut organisaatiot ja tahot. Muut organisaatiot toimisivat resursseina koko elinkeinolle tuottamalla yhteistyön avulla matkailuyritysten kanssa palveluita ja tuotteita matkailulle. Integroitu matkailuelinkeino voisi koostua ensisijaisten matkailupalvelujen tuottajista, muiden palvelujen tuottajista ja alueen attraktioista. Kaikkia näitä toimijoita siis tarvitaan tuottamaan kattavia ja monenlaisia matkailupalveluja matkailijan tarpeisiin. (Albanese & Boedeker 2002, 25-26.)

Yhteistyöverkostossa on kuitenkin mahdollisuus, että yritysten välille syntyy ristiriitoja. Pahimmassa tapauksessa ne voivat olla uhkana koko verkoston romahtamiselle. Jotta verkostosta saadaan toimiva, tarvitaan jäsenten keskuudessa selkeitä roolijakoja ja pelisääntöjä. Lisäksi tarvitaan jäsenten aktiivisuutta ja verkostolle realistisesti asetettuja tavoitteita. Yhden tärkeän osan matkailun peruspilarista muodostaa paikallisten ihmisten suhtautuminen matkailuun ja matkailijoihin. (Albanese & Boedeker 2002, 26.)

3 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

3.1 Opinnäytetyön toteutustapa

Opinnäytetyö voidaan toteuttaa ammattikorkeakoululle joko tutkimuksellisenä opinnäytetyönä tai toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla ammattikäyttöön tarkoitettu ohje, opastus tai ohjeistus. Vaihtoehtoisesti se voi alasta riippuen olla jonkin tapahtuman esimerkiksi messuosaston, näyttelyn tai konferenssin järjestäminen. Toteutustapa määräytyy kohderyhmän mukaan, se voi olla esimerkiksi vihko, kansio, kirja, opas, cd, kotisivut, tapahtuma tai näyttely. Jos toiminnallisen työn tekemiseen ei kuulu selvityksen tekemistä, ei siinä tarvitse esitellä tutkimusongelmaa tai tutkimuskysymyksiä. Kysymysten asettelulla voidaan kuitenkin täsmentää, että mitä ollaan tekemässä. (Vilka & Airaksinen 2003, 9, 30.)

Hakala (2004) puolestaan kirjoittaa, että ammattikorkeakoulun opinnäytetyöt voidaan kärjistetysti sanoen tehdä joko tutkimustyyppisinä tai erilaisina kehittämistöinä. Tutkimustyyppisiä töitä ovat muun muassa haastattelu- ja kyselytutkimukset, toimintatutkimukset sekä palvelu- ja markkinointitutkimukset. Kehittämistöitä taas voivat olla muun muassa näyttely, tapahtuma, tilaisuus, messut sekä niiden organisointi ja suunnittelu. Kehittämistyö voi olla myös esimerkiksi tietokoneohjelma, markkinointikampanja, video, tuotekehityssuunnitelma, liiketoimintasuunnitelma, portfolio, opas tai oppikirja. (Hakala 2004, 21-28.)

Oma opinnäytetyöni on toteutettu toiminnallisena. Se tehtiin kahtena työnä, joka koostui raportista ja käsikirjasta. Käsikirjan sisältö on suunnattu vanhan luotsiaseman tiloihin majoittuville. Toteutustavaksi toimeksiantajan kanssa sovittiin käsikirja, josta majoittujat saavat lisäinformaatiota tarvittaessa.

3.2 Toimintasuunnitelma

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tehdään opinnäytetyötä varten toimintasuunnitelma, josta on nähtävillä, että opinnäytetyön idea ja tavoitteet ovat tiedostettuja, perusteltuja ja harkittuja. Toimintasuunnitelman tarkoituksena on jaotella tekijälle, mitä tehdään ja mitä aiotaan tehdä. Sekä osoittaa, että tekijä pystyy päättelemään johdonmukaisesti tavoitteessaan ja ideassaan. Toimintasuunnitelmaan tulisi pystyä sitoutumaan, ainakin aihetasolla. Toteuttamistavat voivat joskus osoittautua mahdottomaksi ja muuttua alkuperäisestä suunnitelmasta. Opinnäytetyön työstämisen ongelmiin ei jatkuva aiheen vaihtaminen ole toimiva ratkaisu. (Vilka & Airaksinen 2003, 26-27.)

Ennen toimintasuunnitelman tekoa kartoitetaan lähtötilanne ja selvitetään vastaavanlaiset ideat alalta. Hyväksi todettuja ideoita ei kopioida, vaan toiminnallisessa työssäkin luodaan alalle jotain uutta. Muita tärkeitä kartoitettavia asioita ovat idean kohderyhmä, idean tarpeellisuus kohderyhmälle, tutkimukset, mahdollinen lähdekirjallisuus ja muut lähteet sekä aihetta koskevat ajankohtaiset keskustelut. Näitä asioita vasten tekijä punnitsee omia kykyjään, taitojaan ja valmiuksiaan idean saavuttamiseen ja toteutukseen. Taustakartoituksen avulla tekijä voi täsmentää toiminnallisen opinnäytetyön idean ja tavoitteet. Taustatietoja vasten tekijän tulisi miettiä idean rajaamista, sen merkitystä kohderyhmälle sekä pohtia millainen käytännön ongelma idealla halutaan ratkaista. (Vilka & Airaksinen 2003, 27.)

Seuraava askel toimintasuunnitelman teossa on miettiä keinoja idean tavoitteen saavuttamiseen. Tekijän mietittävänä on mistä tarvittava tieto ja materiaali hankitaan tuotteeseen, oppaaseen tai tapahtuman järjestämiseen. Pitääkö mahdollisesti tehdä selvityksiä tai konsultaatioita asiantuntijoille. Oppaiden ja ohjeistuksen tekemisen kohdalla tekijän on myös mietittävä ulkoasun toteuttamista, kuka sen tekee. (Vilka & Airaksinen 2003, 27.)

Omassa opinnäytetyöprosessissa kirjallisuuden tutkimisesta työn alussa oli paljon apua. Se lisäsi omaa tietämystä opinnäytetyön tekemisestä sekä aiheesta. Lisäksi se auttoi paljon käsikirjan suunnitteluvaiheessa. Opinnäytetyön kirjoittamisen aloitusvaiheessa tein omalle työlleni toimintasuunnitelman. Toimintasuunnitelma oli apuna opinnäytetyötä työstäessä, kertoen tavoitteen mihin työllä pyrittiin. Lisäksi toimintasuunnitelma auttoi aikataulun suunnittelussa. Käsikirjaan laitettavia ideoita oli alussa runsaasti, joten idean rajaaminen jo toimintasuunnitelmassa oli hyvä asia.

3.3 Aikataulut ja kohderyhmän rajaus

Opinnäytetyön aikataulu on hyvä suunnitella jo toimintasuunnitelmassa, jolloin ohjaajalla on mahdollisuus arvioida, onko aikataulu idean ja tavoitteiden kannalta realistinen. Toteutustavasta riippuu kuinka paljon toiminnallisen työn tekemiseen menee aikaa. Jos prosessissa tarvitaan useita henkilöitä, on aikataulussa oltava joustonvaraa, sitä enemmän. Oppaiden ja ohjeistusten painatus sovitaan ja suunnitellaan aikaisessa vaiheessa. Myös idean toteuttamiseen vaadittavat kustannukset ja resurssit on hyvä huomioida jo toimintasuunnitelmassa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 27-28.)

Opinnäytetyön tekijän on oltava realistinen. Aikataulut on hyvä miettiä sen mukaan, mihin omat resurssit riittävät. Suuren kehittämishankkeen aikatauluttaminen on vaikeaa, mutta sen jakaminen pienempiin osiin helpottaa paljon. Tällöin myös aikataulu ei tunnu aivan mahdottomalta. Myös toimeksiantaja voi auttaa aikataulun laadinnassa, mutta päävastuu on kuitenkin opiskelijalla. Aikataulua laatiessa kannattaa huomioida, että opinnäytetyön kirjoittamisen lisäksi elämässä ja päivärytmissä on muitakin asioita, joihin täytyy varata aikaa. (Hakala 2004, 75, 77.)

Tärkein pohdittava alue aiheanalyysissä on kohderyhmä ja sen raja. Toiminnallisen opinnäytetyön tuote, ohjeistus tai tapahtuma tehdään aina jollekin käytettäväksi. Kohderyhmä voidaan määrittää iän, koulutuksen, ammattiaseman, sosioekonomisen aseman, tavoitteeksi asetettujen tuotosten tai toimeksiantajan toiveiden mukaan. Tärkeää on myös pohtia, minkälainen ongelma opinnäytetyöllä halutaan ratkaista ja ketä ongelma koskee. Kohderyhmä on tärkeää määrittää täsmällisesti, siksi koska kohderyhmä ratkaisee ohjeistuksen, tuotteen tai tapahtuman sisällön. Täsmällisellä kohderyhmän määrittämisellä pystytään myös rajaamaan opinnäytetyön laajuutta. (Vilka & Airaksinen 2003, 38-40.)

Opinnäytetyön alkuvaiheessa koko prosessi kannattaa pilkkoa pienempiin osiin: lukeminen, haastattelemine, aineiston käsitteleminen, kehittämis- tai tutkimustehtävän täsmentäminen ja niin edelleen. Työtä pilkkomalla ison urakan käsittely tuntuu helpommalta ja muuttuu hallittavammaksi. (Hakala 2004, 72.)

Omassa opinnäytetyöprosessissani oli työvaiheiden pilkkomisesta paljon apua. Pääpiirteittäin toukokuu oli materiaalin etsintävaihetta ja lukemista, kesäkuu raportin aloittamista ja käsikirjan kirjoittamista. Syksy vierähti raporttia kirjoittaessa ja loppuaika molempien opinnäytetyöosoiden viimeistelyssä sekä käsikirjan visuaalisen ilmeen luomisessa. Työt palautin viimeisteltynä kouluun joulukuussa.

3.4 Teoriaosuus toiminnallisessa opinnäytetyössä

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotos ei itsessään riitä vielä opinnäytetyöksi. Ammattikorkeakoulun opintojen tavoitteena on, että opiskelija osoittaa pystyvänsä yhdistämään ammatillisen teorian ja soveltamaan sitä ammatilliseen käyttöön. Opiskelija pystyy pohtimaan alan teorioita, niistä esiin tulleita käsitteitä apuna käyttäen, hän kykenee pohtimaan kriittisesti käytännön ratkaisuja sekä kehittämään omaa ammattikulttuuria niiden avulla. (Vilka & Airaksinen 2003, 41-42.)

Toiminnallisen opinnäytetyön teoreettiseksi näkökulmaksi voidaan usein käyttää jotakin alan käsitettä ja sen määrittelyä. Toiminnallista opinnäytetyötä ei ole aina mahdollista tehdä koko teorian näkökulmasta, jolloin teoria voidaan rajata keskeisiin käsitteisiin. Lisäksi teorian hahmottamisessa suositellaan käyttämään opinnäytetyöpäiväkirjaa, joka auttaa hahmottamaan käytetyn teorian laajuutta ja olennaisia asioita opinnäytetyön näkökulmasta. Hyvä teoria tai määritellyt käsitteet ovat apuvälineinä opinnäytetyötä tehdessä, eivät taakkana. (Vilka & Airaksinen 2003, 43.) Omassa opinnäytetyöprosessissa kirjallisuuden tutkimisesta työn alussa oli paljon apua. Se lisäsi omaa tietämystä opinnäytetyön tekemisestä sekä aiheeseen liittyvää tietämystä.

Teoriaosuutta mietin yhdessä ohjaajan ja toisen opettajan kanssa. Raportin alustava sisällysluettelo muuttui ja muovautui hieman työn edetessä ja sisältöön suunniteltu teoria tarkentui loppua kohden. Opinnäytetyössäni teoriaosuus pitää sisällään tietoa käsikirjan kirjoittamisesta, käsikirjan visuaalisuudesta, matkailumarkkinoinnista, toiminnallisesta opinnäytetyöstä sekä kertoo lisäksi vähän tietoa Hailuodosta ja vanhan luotsiaseman tiloista. Markkinoinnista otin teoriaan vain osuuden, joka kertoi matkailumarkkinoinnista, koska käsikirjassa kerrotaan juuri matkailijan tarvitsemista palveluista ja asioista. Käsikirjan kirjoittamisesta ja visuaalisesta suunnittelusta kertova teoriaosuus on tehty rinnakkain käsikirjan tekemisen kanssa, ja näin teoriaosuus on ollut tukemassa ja opastamassa työn tekemisessä. Vanhan luotsiaseman tiloista kirjoitin tietoa käsikirjaan, minkä vuoksi en kokenut tarpeelliseksi toistaa samoja asioita opinnäytetyön raportissa.

Kehittämistyötyylisille opinnäytetöille on ominaista niiden muodostuminen kahdesta osasta, sekä kehitettävästä tuotteesta tai tapahtumasta ja raporttiosasta. Kehitetty lopputuotos ei ole pelkästään riittävä opinnäytetyöksi, vaan se tarvitsee lisäksi teoriaosuutta käsittelevän raportin. Kehittämistyö antaa paljon mahdollisuuksia, mutta se vaatii tekijältään myös paljon. Opiskelijan on pystyttävä osoittamaan, että hän hallitsee oman alueensa teoriakirjallisuuden. Ohjaajan kanssa

keskusteleminen riittävän ajoissa on tärkeää, koska kehittämistyyppiset työt ovat erilaisia. Opinnäytetyötä tehdessä on opiskelijan hyvä muistaa, että toimeksiantaja on yleensä kiinnostuneempi valmiista tuotteesta eikä niinkään raportista. Kirjallinen raportti kuitenkin tarvitaan, jotta työ hyväksytään opinnäytetyöksi. (Hakala 2004, 28-29.)

Toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen on vaatinut ison työpanoksen. Käsikirjaa kirjoittaessani oli huomioitava myös, että sen lisäksi oli vielä tehtävä varsinainen opinnäytetyö. Siksi en halunnut tehdä käsikirjasta kovin laajaa, jotta urakka ei kasvaisi liian suureksi ja, että se pysyisi ajallisesti opinnäytetyölle varatun ajan puitteissa.

3.5 Toteutustavat toiminnalliseen opinnäytetyöhön

Toiminnallisen opinnäytetyön lopullinen tuotos on aina konkreettinen. Se voi olla esimerkiksi portfolio, ohjeistus, tietopaketti, kirja, tapahtuma tai messuosasto. Tämän vuoksi raportissa opiskelijan tulee käsitellä myös keinoja, joita on käytetty konkreettisen tuotoksen saavuttamiseksi. Toiminnallisen opinnäytetyön sisältäessä tekstejä, on ne suunniteltava palvelemaan valittua kohderyhmää varten. Opiskelijan on mukautettava tekstin sisältöä, vastaanottajaa, viestintätilannetta, tekstilajia ja tavoitetta palveleviksi. Toteutustapaa valitessa, opiskelijan kannattaa miettiä, minkälainen muoto palvelisi parhaiten valittua kohderyhmää. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51.)

Jos opinnäytetyönä tehdään painotuote, on opiskelijan pohdittavana, minkälainen mielikuva tuotteella halutaan antaa. Muita opiskelijan pohdittavia asioita ovat tuotteen koko, joka vaikuttaa typografian valintaan sekä paperin laatu, tekstin koko ja kuvien käyttö. Opiskelijan on myös mietittävä työn laajuutta ja tuotteen kustannuksia sekä kuka vastaa kustannuksista. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 52-53.)

Jos työ tehdään yritykselle, on opiskelijan selvitettävä yrityksen typografiset ohjeistukset ja se, haluaako yritys oman logon tai värimaailman näkyviin tuotteessa. Ennen tuotteen aloittamista on opiskelijan tärkeää keskustella näistä asioista toimeksiantajan kanssa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 53.)

Ennen käsikirjan aloittamista keskustelimme Hailuodon matkailuneuvojan Minna Sipolan kanssa käsikirjan mahdollisesta sisällöstä ja ulkoasusta. Työn edetessä sähköposti toimi hyvänä apuvälineenä, kun ei ollut mahdollista päästä käymään paikan päällä. Myös keskustelut opettajien kanssa hoidettiin kesällä sähköpostin välityksellä. Opinnäytetyön työstäminen oli huomattavasti helpompaa syksyllä koulun alkamisen jälkeen, mitä kesällä loma-aikana.

Opinnäytetyön ensisijaisia kriteerejä ovat tuotteen uusi muoto, asiasisällön sopivuus kohderyhmään, käytettävyys käyttöympäristössä ja kohderyhmässä sekä tuotteen selkeys, johdonmukaisuus, houkuttelevuus ja informatiivisuus. Opinnäytetyön tavoitteena on, että se eroaa omaksi edukseen muista vastaavanlaisista tuotteista. Siksi tuotteen olisi oltava näöltään persoonallinen ja yksilöllinen. Oppaita, käsikirjoja ja ohjeistuksia laatiessa on myös lähdekritiikki tärkeässä asemassa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 53.)

4 HAILUODON MATKAILU

4.1 Perustietoa Hailuodosta

Perämeren suuri saari, Hailuoto, sijaitsee Oulun läänissä Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa. Hailuoto on kohonnut merestä n. 2000 vuotta sitten ja sen odotetaan ajan kuluessa kasvavan kiinni mantereeseen. Saarella on ollut asutusta toisen vuosituhannen alusta asti. Kalastus ja maatalous ovat olleet tärkeitä elinkeinoja ja maatalous on sitä edelleenkin. Asukasluku on ollut Hailuodon kunnan internet-sivujen mukaan 1800-luvun lopussa enimmillään noin 2000 asukasta. Vuosina 1960- ja 1970-luvuilla asukasluku laski ja oli vuonna 1980 alle 900. Tilastokeskuksen tilastojen (2012) perusteella vuoden 2011 lopussa Hailuodon väkiluku oli 1004 asukasta ja kunnassa oli 571 kesämökkiä. Maapinta-alaa oli 201 km² tammikuussa 2011. (Hailuodon kunta 2012; Tilastokeskus 2012.)

Hailuoto on muodostunut neljästä saaresta: Santosesta, Luodosta, Syökarista ja Hanhisaaresta. Aikojen saatossa ne ovat kohonneet merestä ja kasvaneet yhteen. Hailuodon arvoituksellisen nimen arvellaan tulevan lyhenteestä Haililuoto. Kilo-hailin lisäksi haili on tarkoittanut myös silakkaa, jonka pyynnissä on Hailuodossa pitkät perinteet. Vähäsuolaisessa perämeressä elää myös muikkukanta yhtä runsaana ja tuottoisena, kuin hyvissä muikkujärvissä. Paikalliselta nimeltään muikkua sanotaan maivaksi. (Laurell 1999, 71; Pessa 2004, 205.)

4.2 Hailuodon kuntastrategia tukee matkailua

Hailuodon kuntastrategiassa on matkailun kehittäminen valittu strategiseksi toimialueeksi. Matkailua on tarkoitus kehittää tavalla, joka on tukemassa muita elinkeinoja, ei muiden elinkeinojen kustannuksella. Hailuodon kuntastrategiaan on asetettu kuusi strategista päämäärää, jotka tarkentavat kunnan visiota. Kunta-

strategian mukaan yksi kunnan strategisista päämääristä on, että Hailuoto on luontoarvoja kohtaan kunnioittava, turvallinen ja viihtyisä asuinpaikka niin kotikuntana, kuin kakkosasumispaikkana. Kunta on mukana huolehtimassa osaltaan kulttuuriympäristön ja ainutlaatuisen luonnon säilymisestä. (Hailuodon kunta 2004.)

Hailuodon kunnan visio on laadittu vuodelle 2015, ja se kuuluu näin:

Hailuoto – Perämeren helmi

Hailuoto on muista Oulun seudun kunnista erottuva kasvava saaristokunta, joka tarjoaa vapaa-ajan ja vakituksille asukkailleen laadukkaat yksilölliset palvelut sekä puhtaan ja turvallisen elinympäristön kansallismaisemassa. (Hailuodon kunta 2004.)

Kuudenneksi strategiseksi päämääräksi on asetettu, että Hailuoto tulisi olemaan vetovoimaisin vapaa-ajan ja virkistyskohde Oulun seudulla. Hailuodon kunnan toiminta-ajatus on kuntastrategian mukaan vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden hyvinvoinnin vaaliminen, luontoarvojen säilymisestä huolehtiminen sekä alueen elinkeinojen kehittäminen. Kunta pyrkii toimimaan toiminnassaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti ja tekemään Oulun seudun kanssa aktiivista yhteistyötä. (Hailuodon kunta 2004.)

4.3 Kulttuuri- ja kansallismaisema

Hailuoto on valittu yhdeksi Suomen 27 kansallismaisemasta. Kansallismaisemat on valinnut ympäristöministeriön kansallismaisematyöryhmä Suomen itsenäisyyden 75-vuotisjuhlan kunniaksi vuonna 1992. Kansallismaisemissa ilmenee Suomen edustavimpia luonnon- ja kulttuuripiirteitä. Kansallismaisemien symboliarvo on voimakas ja niillä on kansallisessa kulttuurissa, luontokuvassa ja historiassa yleisesti tunnettu merkitys. (Ympäristöministeriö 2012.)

Hailuodon kulttuurimaisema koostuu Pohjanmaan maankohoamisrannoille tyypilliseen tapaan maanviljelystä, karjataloudesta ja kalastuksesta. Saaren länsirannalla sijaitsevat hiekkadyynit, joiden läpi retkeilyreitit vievät pitkospuuta pitkin ja näin ehkäistään dyynien kasvillisuuden kulumista. Kyläasukunnan omaleimaisuus ja vanhan rakennusperinteen säilyminen ovat olleet tärkeä osa kansallismaisemaksi pääsyä. Talonpoikainen rakennuskanta kyläkujien kanssa on säilynyt hyvin jälkipolville. Nykyajan tuulivoimaloiden tilalla on saarella ollut 100 vuotta sitten yli 50 tuulimyllyä. (Heikkilä & Timonen 2003, 170-171.)

Merenkulku on ollut hailuotolaisille yksi tärkeä elinkeino kalastuksen ja maanviljelyn ohella. Majakka ja luotsiasema kertovat merenkulun keskeisestä asemasta Marjaniemen historiassa, myös satama ja vanhat kalamökit ovat käytössä edelleen palvelen kalastajien tukikohtana. (Jylkkä-Karppinen, Koskamo, Kuusela, Ylimarimo 2008, 7.)

4.4 Hailuodon matkailun nykytila ja tulevaisuus

Hailuodon kuntastrategian (2004) mukaan yksi tärkeimmistä Hailuodon matkailutuotteista on tulevaisuudessa luontomatkailu. Tuotekokonaisuutena luontomatkailu tulee koostumaan reiteistä, taukotuvista ja lintutorneista sekä myytävistä matkailupalveluista, kuten hirvien ja lintujen tarkkailuun tarkoitetuista vuokratavista piilokojuista, hylkeiden katseluretkistä ja teemallisista opastetuista luontoretkeistä. Myös kulttuuripalvelujen merkityksen kasvaessa kulttuurimatkailua halutaan kehittää. Tavoitteena on lisätä ympärivuotista matkailua ja saada matkailuelinkeino yhdeksi kunnan merkittävimmistä elinkeinoista. Tavoitteena on myös kehittää palvelualan yrittäjien yhteismarkkinointia. (Hailuodon kunta 2004.)

4.5 Luontomatkailu Hailuodossa

Hailuodon saaristolaisilme ja sille ominaiset piirteet ovat säilyneet, vaikka Hailuoto sijaitsee vain 50 kilometrin päässä Oulusta. Hailuodon monimuotoinen arvokas luonto ja sen kansallismaisema soveltuu sekä päivä- että pitempi aikaiseenkin retkeilyyn. Luontokohteisiin on rakennettu lintutorniverkosto ja sitä tukevia rakenteita. Hailuodon luonto pitää sisällään monipuolisen kokoelman edustavia ja toisistaan erottuvia luontotyyppisiä. (Pessa 2004, 204.)

KUVIO 4. Hailuodon rantakasvillisuutta. (Jylänki 2012.)

Keskeisesti sen luontoon kuuluvat avomeri- ja saaristoluonto yhdessä vaihtelevan järvi- ja suoluonnon sekä suurten metsä- ja kulttuuriympäristökohteiden kanssa. Saari tarjoaa luontoharrastajalle mahdollisuudet elämyksien kokemiseen alkupe- räisen saaristolaiskulttuurin, runsaan ja monipuolisen linnuston ja edustavien luontotyyppien parissa. (Pessa 2004, 204.)

4.6 Vanha luotsiasema

Vanhan luotsiaseman rakennukset sijaitsevat Hailuodon Marjaniemessä, majakan ja Luotokeskuksen läheisyydessä. Vanhan luotsiaseman osin suojellut rakennukset, joita on kahdeksan kappaletta sisältävät vuodepaikat 60 hengelle sekä keittiön, ruokalan, kokoustiloja ja savusaunan. Rakennukset ovat retkeilymajatasoisia ja ne ovat sopivia erityisesti ryhmien majoittamiseen. Saunat, Wc- ja suihkutilat ovat alueen yhteiskäytössä. Aluetta ja sen rakennuksia on kutsuttu myös nimellä ”Perämeren tutkimusaseman tilat”. Marjaniemessä Oulun yliopiston perämeren tutkimusasema on ollut tekemässä säähavaintoja 1970-luvulta asti. Se on tehnyt tärkeää työtä saaren sekä merialueen kasvien ja eläimien tutkimuksessa. (Oulun Seudun Setlementti ry 2007.)

Majakka, vanhan luotsiaseman ja majakkapuolen rakennukset sekä vuoden 1962 luotsiasema ovat siirtyneet vuosina 2005–2007 Hailuodon kunnan omistukseen. Uusi luotsiasema on kunnostettu hotelliksi ja sen yhteyteen on rakennettu Luoto-talo, jossa on metsähallituksen luontonäyttely. Luotsien toimintaa varten on rakennettu vanhan luotsiaseman itäpuolelle uusi luotsirakennus. (Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 48.)

Marjaniemessä luotsaustoimintaa harjoitetaan nykyään Perämeren luotsiaseman Marjaniemen tukiasemalla. Työntekijöinä tukiasemalla on viisi luotsikutterinhoidajaa. Vuodesta 1970 vuoteen 2007 asti Oulun Perämeren tutkimusasema toimi vanhimmissa luotsi- ja majakka-aseman rakennuksissa, mutta on nyt siirtynyt samassa pihapiirissä olevaan 1980-luvun lisärakennukseen. (Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 2.)

4.7 Kulttuurihistoriallinen merkitys

Hailuodon Marjaniemen entisen luotsi- ja majakka-aseman rakennushistoriallisen selvityksen (2008) mukaan on koko Hailuoto arvokasta maisema-aluetta sekä maakunnallisesti että valtakunnallisesti. Marjaniemen majakka, vanha luotsiasema ja majakkahenkilökunnan rakennukset ovat kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita maakunnallisesti ja valtakunnallisesti. Rakennushistoriallisen selvityksen mukaan Marjaniemen alue on merkitty Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa (25.8.2006) valtakunnallisesti tärkeänä ja vaalittavana kulttuurihistoria- ja matkailupalvelujen alueena. (Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 3.)

KUVIO 5. Auringonlasku Hailuodon Marjaniemessä. (Jylänki 2011.)

Hailuodon luonto on maankohoamisrannikkoa. Marjaniemessä luotsiaseman alueen eteläpuolella sijaitsee luonnonsuojelulla suojeltu alue, joka koostuu luonnontilaisesta hiekkarannasta ja vähäpuustoisesta tai puuttomasta dyynialueesta. (Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 3.)

Alueella sijaitsevat rakennukset liittyvät historiallisesti ja maisemallisesti majakkaan, Marjaniemen kalastajakylään sekä vuonna 1962 rakennettuun luotsiasemaan. Lisämerkitystä kokonaisuudelle tuovat monipuolinen ja kerroksellinen rakennuskanta ja vaikuttava luonnonympäristö. (Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 49.) Majoittujan käsikirjassa (LIITE 1) on kerrottu enemmän vanhan luotsiaseman rakennuksista.

5 VANHAN LUOTSIASEMAN KÄSIKIRJAN TOTEUTUS

5.1 Käsikirjan suunnittelu

Käsikirjan (LIITE 1) alustavan suunnitelman teimme matkailuneuvoja Minna Sipolan kanssa Hailuodon matkailuneuvonnassa, joka toimii vanhan luotsituvan tiloissa Marjaniemessä. Suunnitelmaan kirjattiin asioita, joita käsikirjaan voidaan kirjoittaa. Käsikirjan päätarkoitus oli palvella vanhaan luotsiasemaan majoittuvia ja antaa majoittujille tarpeellista tietoa käytännön asioista, palveluista, aktiviteeteistä, alueen historiasta ja luonnosta. Käsikirjan suunnitteluun sain aika vapaat kädet ja aihealueiden rajausta oli haasteellista, jotta opinnäytetyö ei kasvaisi liian suureksi. Lopulta sivumäärän kasvaessa oli käsikirjan sisältöön vedettävä raja ja jätettävä moni mielenkiintoinen aihe työstä pois. Ohjeistukseksi käsikirjaan annettiin, että sen pitäisi olla helposti päivitettävissä ja sen visuaalinen ilme olisi tyyliään yhteensopiva Hailuodon matkailun internet-sivujen ja matkailulehden kanssa. Päivitettävyyden vuoksi käsikirja piti tehdä Microsoft Word -ohjelmalla.

Käsikirjan ulkoasu ei ole web-sivujen kanssa samanlainen, mutta työssä yritin kuitenkin pitää yllä samaa värimaailmaa, kuin internet-sivuilla, sekä kuvissa, että fonttien väreissä. Otsikkofontit laitoin ensin sinisellä, mutta päädyin lopuksi harmaaseen sävyyn, joka oli käyttämäni kuvien kanssa neutraalimpi vaihtoehto. Lisäksi ulkoasua yhdistämään lisäsin työhön ylätunnisteen auringonlaskusta, samantyyllisen kuvan, kuin web-sivuilla. Kokonaisuudesta halusin rauhallisen ja tasapainoisen.

Materiaalin etsinnän käsikirjaan aloitin toukokuussa, heti aiheen valitsemisen jälkeen. Materiaalin pohjalta lähdin suunnittelemaan käsikirjan sisältöä, sekä aikataulutin työni. Lisäksi tein opinnäytetyölleni toimintasuunnitelman ja alustavat sisällysluettelot sekä käsikirjaan, että opinnäytetyöhön. Käsikirjan sisällysluettelon

sisältö karsiutui alkuperäisestä suunnitelmasta paljonkin, juuri aiheen rajaamisen vuoksi. Alkuperäisenä ideana oli ottaa työhön mukaan myös vanhalla luotsiasemalla työskennelleiden haastatteluja sekä ruoka-ohjeita nuotiolla valmistettavaksi. Nämä osiot olisivat olleet keventämässä informatiivista osuutta, mikä nyt voi tuntua pitkäveteiseltä. Tarkoitus oli tehdä käsikirjasta kevyempi luettava. Opinnäytetyöhön käytettävä ajan rajallinen käyttö tuli kuitenkin vastaan ja halusin saattaa työni loppuun syyslukukauden aikana, vaikka valmistumispaineita ei vielä ollutkaan.

5.2 Käsikirjan kirjoittaminen

Käsikirjan kirjoittamisen aloitin kesäkuussa, ensimmäisen version lähetin kommentoitavaksi Hailuodon matkailuneuvontaan ja opettajille juhannusviikolla. Elo- ja syyskuun ajan kirjoitin opinnäytetyön raporttia ja lokakuussa opinnäytetyön molempia osuuksia vuorotellen. Käsikirjan visuaalisen ilmeen muokkasin loka-kuun viimeisellä viikolla. Lopullisesti opinnäytetyöni valmistui joulukuussa.

Käsikirjan tavoitteena on palvella vanhan luotsiaseman tiloihin majoittuvia henkilöitä. Tilat on remontoitu ja ne on otettu majoituskäyttöön tämän vuoden touku-kuussa. Pääasiallinen kohderyhmä on ryhmät muun muassa koululaisryhmät. Majoitus on leirintämajoitustyyppistä, joka sopii leirikoulutoimintaan. Muita asiakassegmenttejä ovat muun muassa luontomatkailijat sekä keväisin ja syksyisin lintubongarit. Informaation ja käytännön ohjeiden lisäksi käsikirjan tarkoituksena on kertoa alueen rikkaasta kulttuurihistoriasta sekä antaa vinkkejä vapaa-ajan toimintaan.

Käsikirjan yritysten tiedot on otettu Hailuodon matkailun internet-sivuilta ja niihin on valittu vain pääsääntöisesti matkailijoita palvelevat yritykset, käsikirjasta on jätetty pois esimerkiksi päivittäistavarakaupat, vaikka matkailijatkin niitä käyttävät. Rajanveto oli kuitenkin tehtävä, ja muistettava, että työ on vain yksi osa

opinnäytetyötä, jonka lisäksi on vielä kirjoitettava teoriaosuutta käsittelevä raportti. Yritysten tiedoista päätin jättää aukioloajat kokonaan pois, koska tiedot ovat saatavilla esimerkiksi internetistä ja aukioloajoissa tapahtuu muutoksia. Samoin päätin jättää työstä pois lautta-aikataulut, koska ne vaihtelivat kesä- ja talvikaudella. Käsikirjan palauttamisen ja opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen käsikirjan päivittäminen siirtyy Hailuodon kunnan matkailuneuvonnan vastuulle. Liitteenä olevan käsikirjan asetuksia ja ulkonäköä on muutettu opinnäytetyön sidontaa varten.

6 POHDINTA

Toiminnallisessa opinnäytetyössä kahden erillisen työn tekeminen on tuottanut paljon työtä ja ajankäyttö on ollut aika haasteellista työn ja perheen ohella. Käsikirjan kirjoittamisesta minulla ei ole aikaisempaa kokemusta, joten sen osalta työ antoi paljon uutta tietoa. Työharjoitteluni suoritin ennen opinnäytetyön aloittamista hotellissa, tästä kokemuksesta oli apua majoittujan käsikirjan luomisessa.

Alussa materiaalin saaminen tuntui haasteelliselta, koska käsikirjan tai oppaan kirjoittamisesta en juuri löytänyt kirjoja. Kysyin useammasta kirjastosta myös matka-oppaan kirjoittamiseen liittyvää kirjallisuutta, mutta sitä ei kuitenkaan kirjastoista löytynyt. Avukseni opinnäytetyössä otinkin matkailumarkkinoinnista ja tuotesuunnittelusta sekä viestinnästä, visuaalisesta suunnittelusta ja kirjoittamisesta kertovia kirjoja. Lisäksi käytin sähköisiä lähteitä kuten yritysten ja kunnan internet-sivuja ja sähköisiä dokumentteja. Käsikirjassa lähdemateriaalina käytettiin Hailuodon historiasta kertovia teoksia, internet-sivuja, sähköisiä dokumentteja, matkailuneuvonnasta saamiani tietoja sekä lisäksi myös lehtiä. Tämän lähdemateriaalin pohjalta lähdin rakentamaan opinnäytetyölleni runkoa.

Opinnäytetyön sisällysluettelon tein jo alkuvaiheessa. Työn edetessä se muuttui vähän, mutta itse rakenne säilyi työn aikana aika samanlaisena. Alun materiaalin etsinnän jälkeen oli lopussa lähdekirjallisuutta paljon ja piti tarkkaan miettiä, mitä kirjallisuutta työssäni oikeasti tarvitsen. Työn edetessä mielenkiinto työn tekemiseen lisääntyi ja olisin halunnut lisätä työhön paljon enemmän materiaalia. Kuitenkin opinnäytetyöhön käytettävä aika on rajallinen ja olin asettanut itselleni tavoitteeksi saada molemmat opinnäytetyön osiot valmiiksi marraskuuhun 2012 mennessä. Opinnäytetyön raporttiosuuden sain valmiiksi joulukuun alussa.

Työstäessäni matkailijan käsikirjaa oli saatavilla esimerkiksi monenlaisia tietoja aukioloajoista, mikä aiheutti päänvaivaa. Aikataulut tarkistin Hailuodon matkailuneuvonnasta ja osan päätin jättää käsikirjasta kokonaan pois. Koska käsikirjaa ei ollut vielä tehty kohteeseen, piti tuotteen hintoja ja asiatietoja varmistaa toimiesiantajalta.

Tekemäni käsikirja tehtiin palvelemaan majoittujia ja se otetaan käyttöön matkailuneuvonnassa. Tulevaisuudessa vanhan luotsiaseman tiloihin voitaisiin tehdä asiakastyytyväisyyskyselytutkimus. Yhtenä kysymyksenä tutkimuksessa voisi olla: kuinka majoittujan käsikirja on palvellut matkustajia?

LÄHTEET

Albanese, P. & Boedeker, M. 2002. Matkailu markkinointi. Helsinki: Edita.

Borg, P., Kivi, E & Partti, M. 2002. Elämyksestä elinkeinoksi. Matkailusuunnittelun periaatteet ja käytäntö. Helsinki: WSOY.

Boxberg, M., Komppula, R., Korhonen, S & Mutka, P. 2001. Matkailutuotteen markkinointi- ja jakelukanavat. Helsinki: Edita.

Hailuodon kunta. 2004. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.hailuoto.fi/tiedostot/Asiakirjat/strategia.pdf>. Luettu 14.9.2012.

Hailuodon kunta. 2012. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.hailuoto.fi/sivu/fi/kuntainfo/Tietoa/>. Luettu 25.9.2012.

Hakala, J. 2004. 2. painos. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudemus.

Heikkilä, T. & Timonen, R. 2003. Suomalainen kansallismaisema. Helsinki: Otava.

Huovila, T. 2006. "Look" visuaalista viestisi. Helsinki: Inforviestintä Oy.

Jylkkä-Karppinen, K., Koskamo, A., Kuusela, K. & Ylimartimo, T. 2008. Hailuodon Marjaniemen luotsi- ja majakka aseman rakennushistoriallinen selvitys. Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura. 2008. www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.hailuoto.fi/tiedostot/Ilmoitukset/Nokan%20kaava%202010/Rakennushistoriallinen%20selvitys.pdf>. Luettu 29.5.2012.

Jylänki, A. 2011 - 2012. Kuviot 1-5.

Järviluoma, J. 1994. Matkailun työntö- ja vetovoimatekijät ja niiden heijastuminen lomakohteen valintaan. Seppo Aho (toim.) Matkailun vetovoimatekijät tutkimuskohteina. Pohjois-Suomen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Oulun yliopisto.

Laurell, S. 1999. Suomen majakat. Jyväskylä: nemo, Merenkulkulaitos. Gummerus Oy.

Lohtaja, S. & Kaihovirta-Rapo, M. 2007. Tehoa työelämän viestintään. Helsinki: Wsoy pro.

Loiri, P. & Juholin, E. 2002. 3.painos. Huom! Visuaalisen viestinnän käsikirja. Helsinki: Inforviestintä Oy.

Middleton, V. 1994. Marketing in travel and tourism. London: Butterworth-Heinemann.

Oulun Seudun Setlementti ry. 2012. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.luotokeskus.fi/index.asp?pid=148>. Luettu 24.9.2012.

Pesonen, I., Mönkkönen, T. & Hokkanen, T. 2000. Menestyvä matkailuyritys. Helsinki: Edita.

Pessa, J. 2004. 2. painos. Työryhmän teoksessa S. Parkkinen (päätoim.) Luonnonharrastajan Suomi, lakeuksilta aarniometsiin. Porvoo 2004: Weilin Göös, 204-209.

Söderlund, L. 2005. Asiantuntija viestii, ajatuksesta vaikutukseen. Teoksessa K. Tirkkonen -Wane (toim.). Keuruu: Infor, 271-294.

Uimonen, T. 2003. Taitoa tekijälle. Tehoa teksteihin. Opas tiedottavaan kirjoittamiseen. Tampere: Infor.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Ympäristöministeriö 2012. Kansallismaisemat. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=686&lan=fi>. Luettu 17.9.2012.

LIITTEET

LIITE 1 Hailuodon vanha luotsiasema majoittujan käsikirja

Hailuodon vanha luotsiasema

Majoittujan käsikirja

Tekijä: Anu Jylänki

Centria ammattikorkeakoulu

Sisällysluettelo

Tervetuloa Hailuotoon!.....	1
Käytännön ohjeet majoittujalle:.....	2
Luotsihotellin ravintolapalvelut.....	3
Vanhan luotsiaseman hinnasto.....	3
Vanhan luotsiaseman tilat.....	4
Toimiminen hätätilanteessa.....	5
Toimiminen tulipalon sattuessa.....	6
Tekemistä Luovossa.....	7
Nähtävyydet.....	8
Ohjelmapalvelut.....	11
Metsästys.....	12
Veneily.....	13
Kalastaminen.....	14
Lintujen bongaus.....	15
Retkeily.....	15
Liikenneyhteydät.....	16
Ravintolat ja kahvilat.....	18
Hailuoto.....	19
Marjaniemen luotsi- ja majakka-asema.....	21
Vanha luotsiasema.....	21
Luotsaustoiminta 2012.....	23
Marjaniemen majakka.....	24
Vanhan luotsiaseman työntekijät.....	26
Kulkeminen mantereelle.....	26
Lähteet.....	29
Kuvaluettelo.....	30

Tervetuloa Hailuotoon!

Tervetuloa majoittumaan vanhan luotsiaseman tiloihin. Tämä käsikirja sisältää majoittujalle tärkeää tietoa käytännön asioista sekä alueen palveluista ja historiasta. Käsikirjan avulla voit suunnitella ikimuistaisen lomapäivän Hailuodossa, joka on osa Suomen kansallismaisemaa ja kulttuurihistoriallisesti arvokasta aluetta. Ainutlaatuisuutensa vuoksi sitä on kutsuttu Perämeren helmeksi.

Luodon luonto tarjoaa matkailijalle monenlaista tekemistä: halusitpa sitten rentoutua aurinkoa ottaen tai tehdä omatoimisen matkan luontoon; tarkkailla lintuja, kalastaa tai tutustua saaren mielenkiintoiseen historiaan paikallisoppaan avustuksella. Saatavillasi on myös valmiita ohjelmapalveluja ja elämysretkiä.

Käsikirja on toteutettu yhtenä osana opinnäytetyötä Centria ammattikorkeakoulussa, toimeksiantajana työssä on ollut Hailuodon kunta. Käsikirjan päivittäminen siirtyy opinnäytetyön valmistumisen jälkeen Hailuodon matkailuneuvonnan vastuulle.

✦
Tutustu käsikirjaan
ja lähde tutkimusmat-
kalle Perämeren suu-
rimpaan saareen. Hai-
luotoon!

Käytännön ohjeet majoittujalle.

Vanhan luotsiaseman tiloissa majoittuminen on retkeilytyyppistä. Jokainen majoittuja huolehtii huoneen siisteydestä itse, jotta seuraavan matkalaisenkin on mukava tulla yöpymään tiloihin.

Huoneistoissa on peitot ja tyyny, mutta lakanat ja pyyhkeet jokainen majoittuja tuo itse mukanaan. Tarvittaessa lakanoita voi vuokrata hotellilta hintaan 6 €/hlö.

Suihku- ja saunatilat sijaitsevat laboratoriorakennuksessa ja ne ovat kaikkien yhteisessä käytössä. Lisäksi alueella on mahdollisuus vierasvenesataman saunan vuokraamiseen hintaan 25 €/h.

Huoneiston luovuttaminen, varaukset

Huomioithan seuraavat asiat ennen huoneiston luovuttamista.

- ❖ Siivoat tilat.
- ❖ Tiskaat astiat.
- ❖ Viet roskat kierrätysalueelle.

Siivoamatta jätetystä huoneesta perimme 50 € maksun! Tarvittaessa loppusiivouksen voit tilata Hailuodon matkailuneuvonnan kautta hintaan 30 €.

Avainten luovutus.

Avainten luovutus tapahtuu lähtöpäivänä klo 12.00 mennessä matkailuinfoon, tai sen ollessa suljettuna, oven vieressä olevaan postilaatikkoon. Jos huoneistosta on huomautettavaa, annathan siitä palautetta matkailuneuvontaan!

Varaukset, avainten luovutus ja lisätiedot.

Hailuoto Tourism Info:

Puh. 040 576 9800

hailuototourism@hailuoto.fi, www.hailuototourism.fi

(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 a.)

Luotsihotellin ravintolapalvelut

Aamiainen ei sisälly vanhan luotsiaseman huoneen hintaan, mutta se on ostettavissa Luotsihotellin vastaanotosta hintaan 6 € / hlo. Aamiainen tarjoillaan Luotsihotellissa seisovasta pöydästä päivittäin klo 8.00 – 10.00. Lounas on saatavilla klo 11.00 – 15.00 ja päivällinen 17.00 – 20.30 Ravintolassa on myös mahdollisuus ryhmäruokailujen järjestämiseen. (Hailuodon matkailuneuvonta, 2012 a.)

Vanhan luotsiaseman hinnasto

11.6.2012 alkaen

Vanhan luotsiaseman tiloissa yöpyminen	20 € / vrk
Riemuliiteri	10 € / kerta (enimmäisaika 2h)
Ison pirtin sali	30 € / pv
Ison pirtin sali + keittiö	80 € / pv
Sauna vierasvenesatamassa	25 € / h
Pesukone vierasvenesatamassa	5 € / pesukerta
Vierasvenesataman sähköpaikka	20 € / yö
Vierassatamapaikka, ei sähköä	10 € / yö
Vierailut majakkaan	5 € / aikuinen 3 € / lapsi

(Mukaillen: Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Ryhmiä kannattaa pyytää tarjous Hailuodon matkailuinfosta, puh. 040 576 9800.

Varaukset tehdään Hailuodon matkailuinfoon, josta on saatavilla avaimet ja lukkokoodi.

Hailuoto Tourism Info, puh. 040 576 9800. (Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Vanhan luotsiaseman tilat

Luotsitupa	4 x 2hh, wc ja keittiö
Torni-talo	8 henkilöä, wc ja keittiö
Asuntola	20 henkilöä, wc ja keittiö
Tullin majat (pienet mökit)	2- 3 henkilöä
Idylliset aitat	2 x 4 henkilön aitta ja 2 x 2 henkilön aitta

Hinta: 20 € / hlö / vrk. sisältäen suihkut ja saunat.

(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Toimiminen hätätilanteessa

Hätätilanteen sattuessa, soita 112!

1. Jos pystyt, soita hätäpuhelu itse.
2. Kerro mitä on sattunut.
3. Kerro tarkat osoitetiedot ja kunta.
4. Vastaa kysymyksiin selkeästi.
5. Toimi saamiesi ohjeiden mukaan.
6. Lopeta puhelu, vasta kun siihen annetaan lupa.

Opasta avuntuoja paikalle. Jos tilanne muuttuu, soita uudestaan.

HUOM!

- ❖ Hätänumeron ollessa ruuhkautunut - Älä katkaise puhelua! Kuulet nauhoitteen, jossa sinua pyydetään odottamaan hetki linjalla.
- ❖ Hätäpuheluihin vastaaminen tapahtuu mahdollisimman nopeasti ja soittamisjärjestyksessä.
- ❖ Suuntanumeroa ei tarvita.
- ❖ Hätäpuhelun soittaminen on maksutonta.
- ❖ Vaaratilanteen ohjeet katsottavissa Yleisradion teksti-TV:ssä, sivu 868.

(Sisäasiainministeriön pelastusosasto 2012.)

Toimiminen tulipalon sattuessa

Jos tulipalo syttyy, on huoneistosta poistuttava nopeasti. Viimeistään 2-3 minuutin kuluessa siitä, kun palo on havaittu.

- ❖ Poistu sisätiloista.
- ❖ Sulje ovet perässäsi lähtiessäsi ulos.
- ❖ auta muut ulos.
- ❖ Jos on mahdollista voit yrittää tukahduttaa tulenalkua sammutuspeitteellä tai käsiammuttimella. Muista kuitenkin, että älä vaaranna omaa ja muiden turvallisuutta.
- ❖ Savua ja lämpöä on vähiten lattianrajassa, konttaa tai ryömi tarvittaessa.
- ❖ Soita 112, kun olet turvallisessa paikassa.
- ❖ Opasta palokunta paikan päälle.

(Sisäasiainministeriön pelastusosasto 2012.)

Tärkeät numerot hätätilanteessa.

Hätänumero 112

Meripelastus 0204 1000

Myrkytystietokeskus 09 471 977

(Rikosentorjuntaneuvosto 2012.)

Tekemistä Luovossa

Hailuodon luonto kutsuu matkailijaa, halusitpa sitten lähteä retkeilemään, veneilemään, marjastamaan tai kalastamaan. Saaren merellinen luonto tarjoaa matkailijalle monenlaista tekemistä vuodenajasta riippumatta. Kesäisin mahtavat hiekkarannat

houkuttelevat meren rantaan ottamaan aurinkoa, uimaan tai kalastamaan. Hailuodon runsas retkeilyreitistö tarjoaa hyvät mahdollisuudet koko perheen yhteiseen ulkoiluun. Veneilijöiden tarvitsemat palvelut ovat saatavilla Marjaniemen vierasvenesatamasta.

Syksyllä saarella voi marjastuksen ja sienestyksen lisäksi bongata lintuja ja metsästä. Talven tullessa Perämeren suurin saari peittyy lumeen ja ympäröivä meri saa jääpeitteen. Talvinen luonto tarjoaa eksotiikkaa ja elämyksiä erityisesti kauempaa tulleille matkailijoille. Jäinen merenselkä tarjoaa unohtumattomia hetkiä pilkkimiseen, hiihtämiseen ja moottorikelkkailuun. Lautan lisäksi talvella on käytössä myös jäätie, joka mahdollistaa kulkemisen ilman aikatauluja.

Kevään tulosta kertovat muuttolinnut ja jäiden lähtö. Useilta lintutorneilta pääset tutustumaan harvinaisiin lintulajeihin. Jään reunalla saatat nähdä hylkeen tai norpan aurinkoa ottamassa, jopa lauttamatkalla.

(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b, Hailuodon matkailulehti 2011.)

Nähtävyydet

Yhtenä Suomen kansallismaisemista ovat saaren kulttuurimaisema ja ainutlaatuinen luonto jo itsessään nähtävyyksiä. Maankohoamisen seurauksena syntynyt saari kohoaa merestä yhden senttimetrin vuodessa. Marjaniemessä sijaitsee vuonna 1871 rakennettu majakka, joka on yksi alueen suosituimmista nähtävyyksistä.

Muita Hailuodon nähtävyyksiä ovat mm. Kniivilän kotiseutumuseo, kirkko sekä Metsähallituksen luontonäyttely. (Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Opaspalvelut

Paikallisoppaat tarjoavat räätälöityjä ohjelmia ja valmiita teemaohjelmia. Teemoina ovat mm. rakennusperinne, taide, luonnon

hyödyntäminen ja metsätalous;

metsästys ja kalastus, opas-

tetut maastokierrokset,

historia ja tarinat tai kult-

tuurihistoria.

Kävelykierroksia ja maas-

to-opastuksia järjestetään mm.

Marjaniemen majakkaan, Hyvän

Tuulen Myllyyn, Kotiseutumuseo Kniivilään,

Metsähallituksen luontonäyttelyyn, Hailuodon kirkkoon ja hautausmaalle. Vaihtoehtoisesti ohjelma voidaan tehdä ryhmän valitseman aiheen mukaan, esimerkiksi

kansallismaisema ja suojeluohjelmat, Hailuodon kasvisto ja eläimistö, kirjailijoiden ja

kuvataiteilijoiden Hailuoto tai maasto- ja ratsastusopastukset. Ryhmässä voi enimmillään olla noin 20 henkilöä.

Opastuksen hinta on 50 € ensimmäinen tunti ja seuraavat tunnit 20 € / h + kilometrikorvaus oppaalle (tapauskohtainen 0- 27 €), lisäksi mahdolliset pääsymaksut kohteisiin.

Esimerkiksi tunnin opastus Marjaniemeen maksaa 50 € + kilometrikorvaus (riippuen oppaasta, n. 13 - 27 €).

Varaathan opastuksen suoraan oppailta hyvissä ajoin. Opastusta on mahdollista saada myös englanniksi.

Yhteyshenkilö.

Paulamäki Susanna, 0400 599 322,

paikallisoppaat@hailuoto-seura.fi.

(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Kotiseutumuseo Kniivilä

Marjaniementie 20
Puh. 044 4973 565

Talonpoikaismuseo

Vähämetsä Heimo
Pölläntie 257
Puh. 0440 257 752
heimo.vahametsa@gmail.com
www.museo-taide.fi

Hailuodon kirkko

Luovontie 52
Puh. 08 8100 565
hailuodon.seurakunta@evl.fi
www.hailuodonseurakunta.fi

Marjaniemen majakka

Marjaniemi
Puh. 040 556 2572
susanna@polarmoos.fi
www.hailuototourism.fi

Metsähallituksen luontonäyttely

Teemana on elämää meren ehdoilla.
Luotokeskus, Marjaniemi
info@luotokeskus.fi
www.luontoon.fi

Galleria huone 8

Dokumentti- ja valokuvataidegalleria Hailuodos-
sa käsityö- ja designpuoti Luovon puodin
yhteydessä. lisätiedot:
Roukala Aki
Puh. 040 7587 277

Sound Room

Sound Room Hailuodon Marjaniemessä. Carsten
Stabenow, artisti ja kuraattori. Lisätiedot:
www.haiart.net
(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Ohjelmapalvelut

Hailuodon paikallisoppaat

Kohde- ja teemaopastuksia saatavilla tunnista päivän mittaisiin retkiin.
yhteystiedot:
Puh. 040 556 2572
susanna@polar-moos.fi

Hailuodon emutarha

Lintutarha ja emutuotteita.
Luovontie 809
Puh. 0400 692 808
jarmo.pihlas@gmail.com
http://personal.inet.fi/yritys/hailuodon_emutarha/

Saaren Seikkailut – Adventure Island

Ohjelmapalvelut, eräretket, laite- ja kanootti- vuokraukset. Auki tilauksesta ryhmille ympärivuotisesti.
yhteystiedot:
Puh. 044 595 9872
saarensaikkailut@gmail.com
www.saarensaikkailut.fi

Art Food Design Kauko Ervasti

Matkailun ohjelmapalveluita ja opastuksia, matkailun markkinointia sekä konsultointia, lisäksi ryhmille ruokatuoteretkiä.
yhteystiedot:
Luovontie 2274 (1.5. – 30.10.)
(talvisin: Snellmanintie 10 A 4, 90160 Oulu)
Puh 040 771 0700
www.artfood.org

(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Arto Vähämetsä

Kalaretkiä ympärivuotisesti.
yhteystiedot:
Pölläntie 212
Puh. 0400 168 675
www.hailuodonrantamokit.com

Island of Silence Co

Elämysretket, ohjelmapalvelut sekä erä- ja maastoruokailut.
yhteystiedot:
Puh. 045 137 2982
Luovontie 809
islandofsilence@mail.suomi.net
www.hailuoto.info

Kalastusreissut ja miniristeilyt kalastusalus Jussalla

Risteilyt Marjaniemen edustalle.
yhteystiedot:
Kittiläntie 48
Puh. Riitta 040 7701 239

Heikkisen haka, Issakkavaellukset

Islanninhevosilla ratsastusta.
yhteystiedot:
Heikkisentie 19
Puh. 040 834 5806
www.heikkisenhaka.fi
heikkisenhaka@kolumbus.fi

Metsästys

Syksy on suosittua metsästysaikaa Hailuodossa. Metsästysseuran yhteystiedot löytyvät alta.

Hailuodon metsästysseura ry

Yhteystiedot:

Kuusisto Janne

Kuusikontie 15, 90480 Hailuoto.

Puh. 040 7310 123

www.hailuodonmetsastysseura.fi

(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Veneily

Marjaniemen palvelusatama

Marjaniemessä, saaren länsipuolella sijaitseva palvelusatama toivottaa veneilijät tervetulleeksi saareen n. 50 vierasvenepaikallaan, tarjoten heille palveluita lähialueella.

Satamasta ovat saatavilla veneilijöiden tarvitsemat palvelut kuten: keittiötilat, tilaussauna, WC, suihku, vesi- ja sähköpiste, jättepiste sekä seipitankin tyhjennysmahdollisuus, polttoainejakelu ja veneen laskupaikka. (sijainti: 65 02`22" North 24 33`59" East)

Hailuodossa järjestettävistä veneilytapahtumista suurin on Hailuoto Weekend.

Vierasvenesataman hinnasto.

11.6.2012 alkaen

yöpyminen + sähkö	20€ / vrk
yöpyminen, ei sähköä	10€ / vrk
sauna	25€ / h
pesukone	5 € / pesukerta

(Mukailleen. Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Satamamaksut maksetaan Hailuoto Tourism Infoon, josta on saatavilla lukkokoodi huoltorakennukseen.

yhteystiedot:

Hailuoto Tourism Info, puh. 040 576 9800

(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Huikun vieraslaituri

Luodon itäpuolella lauttarannan tuntumassa matkalaisia vastaanottaa Huikun vieraslaituri 5 vieraspaikallaan. Venepaikan hinta on 5 €/vrk/venekunta. Alueelta saatavat palvelut ovat kahvila- ja ruokailumahdollisuus, WC, postilaatikko, sähkö, jätehuolto sekä polkupyörän vuokraus. Huikun satamasta on lauttayhteys Oulunsaloon.

Lisätietoja saatavilla:

Jouko Ervasti, puhelin 0400 680 492 (Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Kalastaminen

Kalastusluvut

Verkkolupa on 10 €/vuosi ja jäsenmaksu 5 €.

Muille kuin vesialueen omistajille 10 €/vuosi, enintään 5 verkkoa.

Viehekalastusluvut:

10 € / vrk

15 € /3 vrk

20 € / 7 vrk

25 € / vuosi

Kalastusasioita hoitaa:

Hailuodon kalastajainseura ry
Markku Tönkyrä
Luovontie 1633, 90480 Hailuoto
Puh. 0400 801 531

Tarjolla on myös valmiita opastettuja kalastusretkiä kalastusaluksella.

(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Lintujen bongaus

Hailuodossa on havaittu jopa yli 300 lintulajia, joihin tutustuminen on mahdollista eri puolilla saarta sijaitsevista lintutorneista. Keväällä salmen sulaessa voi nähdä suositusta Kirkkosalmen lintutornista joutsenia, nokikanoja, hanhia, sotkia ja sorsia. Tarkkailtavana on myös piekanoita, maa- ja merikotkia sekä haukkoja. Hailuodossa voit nähdä harvinaiset harmaa- ja ristisorsat sekä kaulushaikaran pesimässä. Yleisimpiä pesiviä lintuja alueella ovat sorsat, nokikanat, joutsenet, merihanhet ja punasotkat. (Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Retkeily

Hailuodon retkeilyreitit tarjoavat hyvän mahdollisuuden iloiseen retkipäivään. Maisema koostuu hiekkarannoista, harjuista, metsäpoluista ja rantaheinäisistä suistoalueista. Retkeilyreittien varsilla on autiotupia, laavuja ja nuotiopaikkoja. Muistathan kuitenkin, että metsäpalovaroituksen aikana tulenteko ei ole sallittua edes merkityillä nuotiopaikoilla.

Vaellusreiteistä ja taukopai-
koista on saatavilla karttoja,
joita on jaossa infopisteissä.

Reitistövästävänä toimii:

Saaren Seikkailut - Hailuoto
saarensaikkailut@gmail.com
www.saarensaikkailut.fi, 044 595
9872.
(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Liikenneyhteydät

Autolla

Hailuodon sijainti on ihanteellinen: maaseudun rauhassa omalla saarella, mutta silti Oulusta vain 50 km:n päässä. Hailuotoon pääsee lautalla ympärivuotisesti ja talvella osan ajasta myös jäätietä pitkin. Lauttamatkan pituus on 6,9 km ja se kestää noin 25 min.

Hailuodosta, Huikun rannasta lähtee luodon lävitse kulkeva maantie. Tien pituus on noin 30 km ja sen varrelta löytyy majoituskohteita, palveluita

sekä Marjaniemestä myös ravintola, leirintäalue, hotelli, kalasatama, majakka ja vierasvenesatama. (Hailuodon kunta 2012; Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

FinFerries lauttapalvelut

Huikun lauttaranta (Hailuoto) – Riutunkarin lauttaranta (Oulunsalo)
yhteystiedot ja aikataulut saatavilla.

<http://www.finferries.fi/>

Merisilta@finferries.fi Puh. 0400 282 791 (päälautta).

Meriluoto@finferries.fi Puh. 0400 344 877 (lisälautta).

(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b; Finferries 2012.)

Bussilla

Oulun ja Hailuodon välillä liikennöi Koskiliinjojen linja-auto nro 66 joka päivä. Linja-auto liikennöi välillä Oulun yliopistollinen sairaala (OYS) – Oulu – Oulunsalo – Hailuoto.

Bussi tulee Marjaniemeen saakka.

(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b; Koskiliinjat 2012 b.)

Koskiliinjan aikataulut ovat saatavilla:

<http://www.koskiliinjat.fi/aikataulut/paikallisliikenne/>

Lentokoneella tai junalla Oulun kautta

Oulun lentoasema, joka on Suomen toiseksi vilkkain, sijaitsee vain 15km:n päässä lauttarannasta. Oulun rautatieasemalta on kattavat junayhteydet koko Suomeen. Juna- ja linja-autoasema sijaitsevat Oulun keskustan läheisyydessä.

(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Taksipalvelut

Jukka Similä, puh. 0400 520 399

Omalla veneellä

Vesireittejä pitkin voi saapua Marjaniemen tai Huikun vierasvenesatamiin.

(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

Ravintolat ja kahvilat

Cafe Bar Haiku

Kahvila, pitopalvelu- ja kokoustilapalvelut.
Luovontie 150
Puh. 0400 453 711
timo@merenhelmi.com
www.hailuodonhaiku.com

Lauttarantakahvilat Riutunkari ja Hailuodon Huikku

Kahviotuotteet, salaattit, grilliannokset, pizzat, keskiolutoikeudet ja savukalaa kesäsesongin aikana. Lisäksi matkailuinfo: opastukset, kalastus- ja vesilintuluvat, vierasvenepaikat sekä polkupyörävuokraus.
Yhteystiedot:
Puh. 0400 680 492

Ravintola Iitalento, Luovon Moskun Kota ja Baby Reindeer Park

Kala- ja riistaravintola sekä Kotakahvila Hailuodon keskustassa. Auki ympärivuotisesti.
Luovontie 137
Puh. 040 574 2505
www.hailuoto.info

Luotsiravintola

Luotokeskuksessa Luotsihotellin tiloissa toimiva ravintola (90 paikkaa), lisäksi kokoustilat 30 henkilölle.
Marjaniementie 783
Puh. 08 772 5500
info@luotokeskus.fi
www.luotokeskus.fi

Sinisen pyörän kievari

Majoitusta ja kokoustila päärakennuksessa. Kokoustilat ovat saatavissa 12 hengelle, WLAN -yhteys. Lisäksi kesäisin aittamajoitusta sekä navettatila 50 hengelle. Ravintola- ja pitopalvelut.
Viinikantie 23
Puh. 0400 449 786, 045 312 3991
sinisenpyorankievarioy@pp.inet.fi
www.sinisenpyorankievari.fi

Ravintola-moottorimajat Ailasto

Lounas päivittäin kesäaikana.
Luovontie 137
Puh. 0500 952 689
ravintola.ailasto@mail.suomi.net
www.ailasto.com

Luovon puikkari

Kahvila ja paikallisia käsitöitä.
Marjaniemi 794, Marjaniemen kalasatama
Puh. 0400 190 480
luovon.puikkari@dnainternet.net
www.luovonpuikkari.net

Luovon puoji

Luovon puojista löydät paikallisia käsitöitä sekä kahvilan. Lisäksi käytössä on käsityötuotteiden verkkokauppa.
Kylätalo, Luovontie 231
Puh. 050 575 7516
info@luovonpuoji.fi
www.luovonpuoji.fi

(Hailuodon matkailuneuvonta 2012 b.)

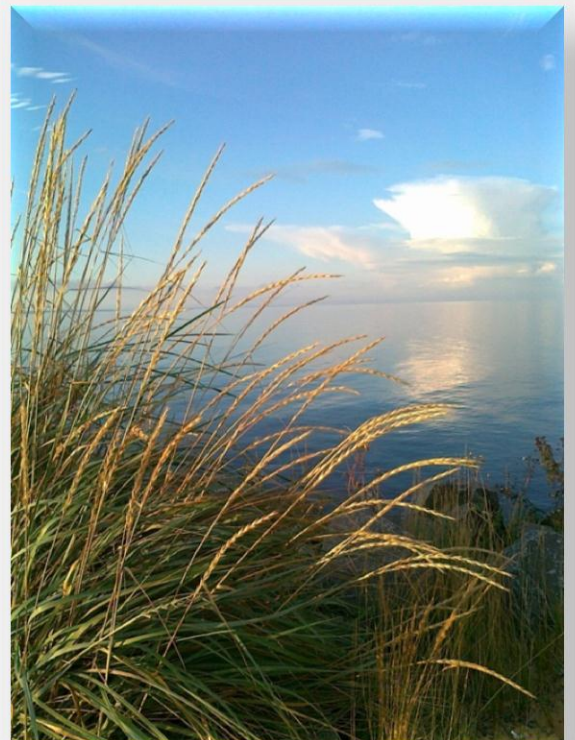

Hailuoto

Hailuodon arvoituksellisen nimen arvellaan tulleen lyhenteestä Haililuoto. Kilohailin lisäksi haili on tarkoittanut myös silakkaa, jonka pyytämisessä on saarella pitkät perinteet. Jokivesien laimentamassa, vähäsuolaisessa Perämeressä esiintyy myös muikkukanta yhtä runsaana ja tuottoisana, kuin parhaissa muikkujärvisissä. Paikalliselta nimeltään muikkua kutsutaan tosin maivaksi. (Pessa 2004, 205.)

Hailuoto on noussut merestä noin pari tuhatta vuotta sitten. Saari on kasvanut maanpinnan noustessa neljästä erillisestä saaresta: Luodosta, Hanhisaaresta, Syökarista ja Santosesta. (Laurell 1999, 71.)

Hailuodon kulttuurimaisema on muodostunut maanviljelyyn, karjatalouden ja kalastuksen muovaamana. Saaren omaleimainen kyläasetus ja hyvin säilynyt vanha rakennusperinne ovat auttaneet Hailuotoa pääsemään yhdeksi suomalaisista kansallismaisemista. Pysyvää asutusta Hailuodossa arvellaan olleen lähes tuhannen vuoden ajan. Talonpoikainen rakennuskanta on alueella säilynyt hyvin. Menneistä ajoista muistuttamassa, saarella on vielä jäljellä joitakin olkikattoisia riihiä ja latoja. Ajassa sata vuotta taaksepäin mentäessä oli Hailuodossa vielä yli 50 tuulimyllyä, niistä ei ole enää jäljellä, kuin muutama. Niiden tilalle on kuitenkin rakennettu

uusia tuulivoimaloita, jotka ovat teholtaan moninkertaisia vanhoihin verrattuna. (Heikkilä & Timonen 2003, 170-171.)

Vuoteen 1954 asti karja ja lampaat laidunsivat vielä saarella vapaasti, syöden mielellään rantavehnää. Tämän vuoksi tuuli vei hienon rantahiekan mennessään, kasaten sen metsän reunaan dyyneiksi. Karja siirrettiin takaisin aitauksiin ja niin dyynit pääsivät asettumaan paikoilleen. Tänä päivänä alueelle on rakennettu pitkospuut, jotta dyynien kasvillisuutta voitaisiin suojella. (Heikkilä & Timonen 2003, 168-170.)

Ajoittain kalastustakin tärkeämpi elinkeino on ollut hylkeenpyynti, erityisesti norpan. Hylkeenpyyntireissulle lähdettiin jäiden aikaan ja ne kestivät useita viikkoja. Maatalouden vakiintuessa 1800-luvulla pyyntireissuja tehtiin enää vain lähialueille. Itämeressä arvioidaan olleen parhaimmillaan jopa 200 000 norppaa ja kymmeniä tuhansia harmaahylkeitä. Lisäksi esiintyi myös grönlanninhylkeitä tuhansien vuosien ajan. Norppa-

ja harmaahyljekannat romahtivat metsästyksen ja myöhemmin myös ympäristömyrkköjen vaikutuksesta. Pyynti väheni huomattavasti hylkeenrasvan menekin hiljentyessä. Norpat ovat Itämeren alueella edelleen vähäisiä, mutta Perämerellä norppakanta on päässyt vah-

vistumaan jo kohtalaiseksi. Harmaahylkeet eli hallit ovat sen sijaan yleistyneet runsaasti. Hylkeenpyyntiä ei kuitenkaan voi harjoittaa enää ammatiksi, koska saaliskiintiöt on rajoitettu muutamaankin yksilöön vuodessa. (Heikkilä & Timonen 2003, 171-173.)

Luodossa kalastus oli pääelinkeino 1700-luvulla ja säilyi tärkeänä tulonlähteenä 1900-luvun alkupuolelle asti. Kalastusmatkoja tehtiin jopa Ruotsin puoleisille saarille saakka. Marjaniemessä, yhdellä saaren kalastajakylistä, kalamajat ovat edelleen käytössä, palvelen nyt kesämökkeinä. (Heikkilä & Timonen 2003, 173.)

Marjaniemen luotsi- ja majakka-asema

Merenkulku on ollut kautta aikain hailuotolaisille yhtenä tärkeänä elinkeinona kalastuksen ja maanviljelyn ohella. Majakka ja luotsiasema kertovat merenkulun olleen keskeisessä asemassa Marjaniemen historiassa, myös satama ja kalamökit ovat edelleen käytössä palvellen kalastajien tukikohtana.

(Jylkkä-Karppinen, Koskamo, Kuusela, Ylimartimo 2008, 7.)

Perämerellä seilattiin jähdeillä, jotka olivat pieniä kaksimastoisia ja leveäpohjaisia purjelaivoja. Vastaavanlaisia aluksia kutsuttiin etelämpänä kaljaaseiksi. Hailuotolaiset ovat rahdanneet puutavaraa Perämeren rannikkokaupunkeihin sekä vieneet Haaparantaan ja Tornioon tervaa tuoden sieltä suolaa. (Heikkilä & Timonen 2003, 173.)

Vanha luotsiasema

Hailuoto on valtakunnallisesti arvokasta maisema- aluetta ainutlaatuisena maankohoamisrannikkona. Kulttuurihistorialtaan Marjaniemen alue on merkittävää.

Valtakunnallisesti tärkeitä kulttuurihistoriallisia kohteita ovat Marjaniemen majakka, vanha luotsiasema sekä majakkahenkilökunnan asuin- ja ulkorakennukset. (Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 3.)

Marjaniemen luotsi- ja majakka-asemalla on ollut parhaimmillaan lähes parikymmentä eri rakennusta. Näistä jäljellä on enää noin puolet, kuten esimerkiksi majakka ja vuodelta

1962 oleva luotsiasema. Alueelta on purettu navetta-varastorakennukset, luotsien sauna, käymälät ja majakan öljysäiliöt. Marjaniemen majakan automatisoimisen jälkeen vuonna 1950 majakkahenkilökunnan tarve pienehti. (Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 38, 48.)

Iso luotsitupa, luotsien asuntola

Luotsien asuntolana toimineen rakennuksen on suunnitellut Ludvig Lindqvist. Luotsauskauden ajan luotsit ovat asuneet Luotsituvassa, jota on kutsuttu myös isopirtiksi ja isoksi luotsituvaksi. Rakennuksessa asuivat luotsin vanhin ja muita luotseja. Kaakkoispäädyn iso keittiö ja pieni kamari olivat luotsinvanhimman käytössä. Luotsituvassa on ollut aiemmin suuri uuni, mutta se on jo purettu ja tilalle on tehty kaksi peltikuorista lämmitysuunia.

(Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 22.)

Vartiotupa

Kaksikerroksinen vartiotupa, jossa ullakkokerroksessa ullakko ja tähystystornit on rakennettu vanhan saunan paikalle. Luotsioppilailla oli asuinhuone vartiotuvan yläkerrassa ja luotsien yhteinen keittiö sijaitsi alakerrassa. Vahtivuorossa olevat luotsit tarkkailivat meriväylää ullakkokerroksen "tähystystornista". Rakennuksen muita nimityksiä ovat olleet myös luositupa, luotsitupa ja kööki. (Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 25.)

Majakkamestarin ja majakanvartioiden asunto

Alkujaan rakennuksessa on ollut kolme huoneistoa. Majakkamestarilla eteläpäädyssä keittiön ja kahden huoneen kokoinen asunto sekä kahdella majakanvartijalla koillisnurkkauksessa pihanpuolella yhden huoneen ja keittiön kokoiset asunnot. Lisäksi pihanpuolella oli kaikkien luotsi- ja majakka-aseman väen yhteisessä käytössä oleva leivintupa. Luotsit muuttivat perheidensä kanssa asumaan majakkapuolelle vuonna 1950, kun majakka automatisoitiin. Uuden luotsiaseman valmistuttua majakan viereen vuonna

1962, myös luotsit muuttivat pois majakkapuolen rakennuksesta. Tämän jälkeen rakennus on ollut talonmiehen asuntona ja osa tiloista majoitustiloina. Myöhemmin talonmiehen asunnossa on ollut toimisto ja muita yleisiä tiloja. Rakennuksen huonejärjestys on säilynyt lähes alkuperäisenä. (Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 29, 30-31.)

Makasiini

Makasiinin eli varaston on suunnitellut A.H Dalström, se on rakennettu vuoden 1871 tienoilla. Rakennuksen neljä varastohuonetta ovat olleet majakkatarvikkeiden, majakka-mestarin ja kahden majakanvartijan käytössä. Makasiini on ollut pääsääntöisesti varastona, mutta kesäisin siellä on myös joskus yövytty. Perämeren tutkimusaseman majoitusrakennukseksi se on muutettu 1980-luvun vaihteessa. (Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 34-35.)

Luotsaustoiminta 2012

Marjaniemessä luotsaustoimintaa harjoitetaan Perämeren luotsiaseman Marjaniemen tukiasemalla, jossa on töissä viisi luotsikutterinhoitajaa. Vuodesta 1970 vuoteen 2007 Oulun Perämeren tutkimusasema on toiminut vanhimmissa luotsi- ja majakka-aseman rakennuksissa, mutta on siirtynyt samassa pihapiirissä sijaitsevaan 1980-luvulla rakennettuun lisärakennukseen. (Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 2.)

Marjaniemen majakka

Vuonna 1760 Oulun satamaan johti kolme väylää, joilla työskenteli neljä luotsia. Yksi väylistä kulki pohjoisesta, toinen Hailuodon länsi- ja pohjoispuolelta sekä kolmas eteläpuolelta. Kolmannen, ns. Siikajoen väylän mataloituessa, suuremmat laivat ohjattiin sittemmin Hailuodon länsipuolen väylää pitkin. 1770-luvulla Marjaniemen kärkeen rakennettiin Oulun porvarien toimesta 16 sylvn korkuinen laudoitettu tunnusmajakka. Hailuodon Keskiniemeen ja Hiidenniemeen kasattiin merimerkit riu`uista ja näreistä.

(Laurell 1999, 71.)

Pohjanmaan luotsi- ja majakkatoiminnot siirtyivät valtion vastuulle vuonna 1849. Marjaniemen tunnusmajakan lisäksi kruunun haltuun päätyi miehittämätön proomu, joka oli ankkuroitu luotsinkohtauspaikkaan.

Proomu oli ns. Porttiviitta-alus, josta käytettiin kansan suussa nimitystä Porttiprikka. Keskiniemi ja Hiidenniemi saivat valtion rakennuttamina puiset tunnusmajakat. Hailuodossa Marjaniemen edustalla ollut miehittämätön porttiviitta-alus oli Suomen majakkalaivojen edeltäjä. Aluksessa ei ollut pysyvää valaistusta, mutta se näytti luotsinkohtauspaikan massiivisena kauas asti ja lisäksi sen asennosta

Öljvärimaalaus Marjaniemen majakasta, Lena Segler-Heikkilä 2010.

pystyttiin päättämään merivirran suunta. Luotsiaseman virkamiehillä riitti töitä karkaillevan Porttiprikan kanssa: useaan otteeseen proomu lähti seilailemaan vesille itsekseen ja luotsit joutuivat hakemaan sen takaisin paikoilleen. Vuoden 1850 myrskyn seuraukset olivat kohtalokkaat, vaikka itse porttiprikka saatiin pelastettua, takaa ajoon lähteneet kaksi luotsia hukkuivat. Luotsinkohtauspaikalla ollut porttiprikka korvattiin rautapojjulla vuonna 1881. (Laurell 1999, 71, 318.)

Marjaniemen pooki oli tarkoitus muuttaa valomajakaksi vuonna 1854. Krimin sota levisi kuitenkin rannikolle asti ja aiheutti hankkeen tyrehtymisen. Englantilaiset maihinnousujoukot mellakoivat Marjaniemessä polttamalla kalastajien ja luotsien veneitä. Sodan jälkeen Marjaniemen ja Keskiniemen majakat kunnostettiin. Hiidenniemi uusittiin pari vuotta myöhemmin, mutta se paloi salamaniskusta vuonna 1925. (Laurell 1999, 71.)

Pohjanmaan majakkaverkoston perustamiseen neljälle valomajakalle tehtiin rakennussuunnitelmia jo 1860-luvun alkupuolella. Marjaniemen majakan suunnittelijaksi valittiin arkkitehti Axel Hampus Dahlström. Vuodet 1866 ja 1867 olivat kuitenkin ankaran kadon ja nälänhädän koettelemat, joten valtiolta joutui säästämään rakennustöissä. Puiset asuintalot majakkamiehille sekä muurattu tiilitorni vanhan lautapookin viereen valmistuivat kesän 1871 aikana. (Laurell 1999, 73.)

Marjaniemen valkoiseksi rapatussa 25 m korkeassa majakassa on 110 askelmaa. Ensimmäisen kerran majakan valo sytytettiin vuonna 1872 ja sen näkyvyys oli jopa 11 meripeninkulman päähän. Energiansa lyhdyn polttimo sai siihen aikaan naurisöljystä, jota kului n. 250 litraa vuodessa. Majakasta huolehti majakkamestari kahden majakanvartijan kanssa. Toiminta ajoittui toukokuusta marraskuuhun. Vanha tunnusmajakka toimi jälkeinpäin varastona, se purettiin kuitenkin pois sotien jälkeen.

(Laurell 1999, 71 -73.)

Majakassa työskenteli majakkamestari, vanhemman ja nuoremman majakanvartijan sekä johtoloiston hoitajan kanssa. Vuonna 1950 majakka saatiin kaasukäyttöiseksi, se automatisoitiin ja varustettiin Aga-valolaitteella. Samalla myös apuloisto saatiin toimimaan kaasulla.

Vuonna 1962 majakkaan saatiin sähköt sekä myöhemmin tutka ja radiomajakka. Hydrokopteri hankittiin luotsiasemalle vuonna 1973. (Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 11.)

Vanhan luotsiaseman työntekijät

Marjaniemen luotsiaseman työntekijöinä toimivat luotsivanhin, vanhempia luotseja, nuorempia luotseja ja luotsioppilaita. Laivojen luotsausaika oli alkuun yleensä huhtikuusta marras- tai joulukuulle asti, 1970-luvulla luotsausaika muuttui ympärivuotiseksi. Luotsivanhimman työtehtäviin kuuluivat mm. kirjeenvaihto luotsipiirin kanssa sekä luotsiaseman vuosikertomuksen kirjoittaminen. Luotsit joutuivat työssään kohtaamaan usein monenlaisia vaaroja rientäessään pelastamaan muita ihmisiä.

(Jylkkä-Karppinen ym. 2008, 9.)

Kulkeminen mantereelle

Ennen höyrykoneita ja polttomoottoreita yhteydet mantereelle hoidettiin kesäisin purjeveneillä ja talvisin hevosilla jäätä pitkin. Kelirikkoaikaan kuljettiin pääasiassa kelkoilla. Alkujaan rannikolla käytiin markkinoimassa kalaa ja pidettiin yhtä kauppiaiden kanssa sekä myöhemmin hoidettiin myös virkakunnan kyyditystä. Vuonna 1835 saatiin postinkulku järjestettyä Hailuodon ja Siikajoen välille. Postia kuljetettiin siihen aikaan vain

kerran viikossa. Myöhemmin postimäärän kasvaessa, myös postivuoroja lisättiin. Varsinaisen postitoiminta alkoi 1862. Kun saarelaisten liikkuminen mantereelle lisääntyi, valmistuivat ensimmäiset laiturit 1880-luvun lopussa Ojankylän Koninperään ja Kirkkosalmien Hiedanpäähän. Myöhemmin kulkuyhteydet paranivat myös venelaiturin ja tieyhteyksien valmistuttua Kutunkarin Aittaletolle 1894. (Wigren 1998, 54.)

Vuosisadan vaihde toi mullistuksen myös Perämeren liikenteeseen. Polttomoottorit ja höyrykoneet otettiin käyttöön, tuoden moottoriveneet ja höyrylaivat Perämerelle. Hailuodon ja mantereen välillä aloitettiin höyrylaivaliikenne 1902 ja se jatkui vuoteen 1968, jolloin saatiin lauttayhteydet. Höyrylaiva-aikaan yhteyksiä oli hoitamassa useampi yrittäjä, kunnes perustettiin hailuotolaisten oma höyryosuuskunta 1919 ja seuraavana vuonna aloitti "Hailuoto" -laiva liikennöinnin. "Hailuoto" -laiva oli liikenteessä 48 - vuoden ajan, aina lauttayhteyden valmistumiseen asti. Nykyään laiva toimii useiden vaiheiden jälkeen museo- ja kahvilalaivana Lumijoen Varjakassa. Sotien jälkeen kokeiltiin lentokoneen käyttöäkin. Koneella kuljetettiin myös matkustajia, mutta kolmea matkustajaa kerrallaan. Vakituinen tilausliikenne oli toiminnassa noin parikymmentä vuotta, siihen asti, kunnes lauttaliikenne saatiin saaren ja mantereen välille. Jäätie otettiin autoilijoiden käyttöön sotien jälkeen. (Wigren 1998,54-56.)

Lauttayhteys otettiin käyttöön vuonna 1960-luvun lopulla. Lauttaliikenteen aloitti Merituuli niminen alus, johon mahtui 30-35 henkilöautoa, se oli käytössä 20-vuotta. Merituulen seuraajaksi tuli Merilintu vuonna 1975. Kokeiltavana on ollut myös ilmatyynyalus Larus vuosina 1983-84, se ei kuitenkaan soveltunut kelirikkoajan liikenteeseen, koska se oli ilmassa kulkeva ja helposti tuulen vietävissä. Pengertiehankkeen kaatuessa aloitti välillä kaksi kertaa suurempi alus Merisilta vuonna 1988, jonka lisäksi otettiin varalautaksi käyttöön Meriluoto-alus vuonna 1996. Molemmat lautat ovat käytössä edelleen. (Wigren 1998, 56-57.)

Lähteet:

- Finnferries. 2012. Www-sivu. Saatavissa: <http://www.finferries.fi/>. Luettu 27.10.2012.
- Hailuodon kunta. 2012. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.hailuoto.fi/sivu/fi/>. Luettu 19.6.2012.
- Hailuodon matkailuneuvonta a. 2012. haastattelu, 1.6.2012 : Minna Sipola.
- Hailuodon matkailuneuvonta b. 2012. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.hailuototourism.fi/sivu/fi/>. Luettu 25.10.2012.
- Heikkilä, T. & Timonen, R. 2003. Suomalainen kansallismaisema. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Jylkkä-Karppinen, K., Koskamo, A., Kuusela, K. & Ylimartimo, T. 2008. Hailuodon Marjaniemen luotsi- ja majakka aseman rakennushistoriallinen selvitys. Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura. 2008. www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.hailuoto.fi/tiedostot/Ilmoitukset/Nokan%20kaava%202010/Rakennushistoriallinen%20selvitys.pdf>. Luettu 29.5.2012.
- Koskilinjat. 2012. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.koskilinjat.fi/aikataulut/paikallisliikenne/14746-66-oys-oulu-oulunsalo-hailuoto>. Luettu 19.6.2012.
- Laurell, S. 1999. Suomen majakat. Jyväskylä: Nemo Merenkululaitos, Gummerus Oy.
- Pessa, J. 2004. 2. painos. Työryhmän teoksessa S. Parkkinen (päätoim.) Luonnonharrastajan Suomi, lakeuksilta aarniometsiin. Porvoo 2004: Weilin Göös, 204-209.
- Rikoksentorjuntaneuvosto. 2012. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.turvallisuussuunnittelu.fi/40719.htm>. Luettu 20.6.2012.
- Segler-Heikkilä Lena, sähköposti. Luettu: 8.10.2012.

Sisäasiainministeriön pelastusosasto. 2012. Www-dokumentti. Saatavissa:

<http://www.pelastustoimi.fi/turvatietao/62200/hatailmoitus-112/>. Luettu: 21.9.2012.

Sisäasiainministeriön pelastusosasto. 2012. Www-dokumentti. Saatavissa:

<http://www.pelastustoimi.fi/turvatietao/62200/toiminta-tulipalossa/>. Luettu 21.9.2012.

Tutustu matkailutarjontaan. www.hailuototourism.fi. Hailuoto, Hailuodon matkailulehti 2011, 3.

Wigren, H. 1998. Tutustu Hailuodon historiaan! Johdatus kotisaaren menneisyyteen.

Hailuodon sivistystoimen julkaisu. (toim.) H. E. Wigren. Kuusamo: J. L. Suomelan rahasto.

Kuvaluettelo:

Kuvat 1-6, 8-16 ja 19-20: Anu Jylänki 2010-2012. Kuvien käsittely: Anu Jylänki.

Kuva 1, kansikuva. Auringonlasku Marjaniemessä 2011.

Kuva 2, s.1. Auringonlasku Marjaniemessä 2011.

Kuva 3, s.4. Hailuodon rantaviivaa 2010.

Kuva 4. s.6 Huikun rantaa 2012.

Kuva 5. s. 7. Retkeilyreittien varrelta löytyy taukotupia. 2012.

Kuva 6. s.8. Marjaniemen majakka pihapiireineen. 2012.

Kuva 7. s. 9 Merikotka, Julia 10-v. 2012.

Kuvat 8-10. s. 10. Kuvia Hailuodosta. 2011-2012.

Kuva 11. s.12. Hailuodon kivikkoista rantaa. 2010.

Kuva 12. s.14. Auringonlasku mereen. 2011.

Kuva 13. s. 15. Hailuodon retkeilyreitistöä Marjaniemessä. 2012.

Kuva 14 s. 16. Lauttamatkalla. 2011.

Kuva 15. s.19 Siikajoelta otettu kuva, horisontissa hämöttää Hailuoto. 2011.

Kuva 16 s. 20 Hailuodon rannikkoa. 2010.

Kuva 17 s. 24 Öljyvärimaalaus Marjaniemen majakasta, Lena Segler-Heikkilä 2010.

Kuva 18. s 26. Kuva 6. Marjaniemen majakka 8-vuotiaan näkökulmasta. Eemil. 2012.

Kuva 19 s. 28. Perämeri keväällä 2012.

Kuva 20 s. 28. Perämeri kesällä 2011.